

EINDRAPPORT

Derdelijnscontrole Lucht LABS2021 (LuchtAnalyse- en BemonsteringsSchema)

Externe kwaliteitscontrole voor erkende- en kandidaat-erkende laboratoria “Lucht”

B. Baeyens, G. Lenaers, F. Maes, W. Swaans, G. Otten

2021/HEALTH/R/2619

Februari 2022

SAMENVATTING

Op woensdag 22 en donderdag 23 september 2021 werd door VITO in het kader van de externe kwaliteitscontrole voor erkende en kandidaat-erkende laboratoria “lucht” een derdelijnscontrole “Lucht” georganiseerd.

Aan andere, niet erkende, labo’s wordt eveneens de mogelijkheid geboden om deel te nemen aan deze oefening.

In totaal namen 21 labo’s deel waarvan 9 erkende of kandidaat erkende en 12 niet erkende labo’s.

Volgende zes ringtesten werden tijdens LABS2021 aangeboden:

LABS2021-1: identificatie en kwantitatieve bepaling van organische componenten

LABS2021-2: de fysische parameters temperatuur, druk, volume en watergehalte

LABS2021-3: stofweging conform EN 13284-1

LABS2021-4: de continue meting van organische componenten in emissies met totaal koolwaterstofmonitoren

LABS2021-5: de continue meting van anorganische afgassen

LABS2021-6: natchemische bepaling van zwaveloxiden SOx

De aangeboden concentraties in de verschillende ringtesten liggen op emissieniveau. Tevens wordt bij de selectie van de verschillende stappen binnen een ringtest rekening gehouden met in de praktijk voorkomende matrices en de veranderende wetgeving en normering.

Dit rapport behandelt de parameterbeoordeling. De pakketbeoordeling wordt door de bevoegde overheid gegeven.

LABS 2021-1 Identificatie en kwantitatieve bepaling van organische componenten

Twaalf labo’s hebben deelgenomen aan de ringtest identificatie en kwantitatieve bepaling van organische componenten in emissies. De ringtest werd gehouden op 22 september van 10u30 - 11u00.

In totaal werden er tien componenten aangeboden die geïdentificeerd en gekwantificeerd dienden te worden. Eén component hiervan werd niet beoordeeld omwille van een te grote onzekerheid op de referentiewaarde. Voor iedere component is zowel de identificatie alsook de kwantificatie telkens een parameter die beoordeeld wordt m.a.w. per component zijn er twee parameters.

Voor de componenten werd er een selectie gemaakt uit het pakket L.6 van het erkenningenbesluit VLAREL. Dit pakket L.6 bevat naast de componentgroepen aromatische KWS, alifatische halogeen-KWS, esters en ketonen ook de componentgroepen

paraffinische KWS, alcoholen en ethers. In de ringtest werden o.a. componenten aangeboden uit de twee laatste groepen, met name Tetrahydrofuraan en Butanol.

Labo's met een absolute z-score >2 en ≤3: 139, 509

Labo's met een absolute z-score >3: 223, 509

Labo's met een beoordeling 'slecht' voor de identificatie: geen

LABS 2021-2,3,4,5

Bij de pakketbeoordeling worden de parameters van ringtesten LABS 2021-2, LABS2021-3, LABS2021-4 en LABS-2021-5 samen beoordeeld. Per ringtest wordt hieronder overlopen welke labo's een overschrijding van de toegestane criteria hebben.

LABS 2021-2 Parameters temperatuur, druk, volume en watergehalte

De ringtest voor de bepaling van temperatuur, druk, volume en watergehalte werd doorlopend gehouden op 22 en 23 september.

Voor de volumebepaling werd aan elk labo gevraagd een hoeveelheid gas van ongeveer 100 liter aan te zuigen met een uitrusting voor het bemonsteren van afgassen voor natchemische analyses en hiervan nauwkeurig het volume te meten.

Bij de temperatuurmeting werd één temperatuur in de range van 50 tot 200°C aangeboden.

Voor de bepaling van de gassnelheid werden twee snelheden aangeboden op twee verschillende niveaus (tussen 4 en 20 m/s). Aan labo's die zowel standaard- als s-pitotbuizen gebruiken, werd gevraagd om met beide types de testen uit te voeren.

Verspreid over de twee dagen kreeg elk laboratorium de kans om gedurende een periode van maximum 1 uur een waterbepaling uit te voeren. Het gegenereerde watergehalte lag tussen 5 en 15 vol%.

Bij elk van de vier parameters was de opdracht de metingen uit te voeren met de operationele apparatuur die voor afgasmetingen op locatie wordt gebruikt.

Voor elke parameter werden per labo de absolute en relatieve afwijkingen van de meetwaarde ten opzichte van de referentiewaarde berekend. Tevens werd een meetonzekerheid van de groep tegenover de referentiewaarde, s_D , bepaald als

$$s_D = \sqrt{\frac{1}{n-1} \left[\sum_{i=1}^n z_i^2 - \frac{1}{n} \left(\sum_{i=1}^n z_i \right)^2 \right]}$$

met

- s_D de standaarddeviatie op het verschil tussen de meetwaarde en de referentiewaarde
- $z_i = (x_i - y_i)/y_i$ is het verschil tussen de koppels meetwaarden
- n is het aantal vergelijkende metingen.

Voor de berekening van de z-score ten opzichte van de referentiewaarde worden volgende afwijkingen toegestaan:

- Voor volume een afwijking van 5%
- Voor temperatuur een absolute afwijking van 2°C
- Voor snelheid een afwijking van 14% - 0,53% * v_{ref}
- Voor water een afwijking van 10%

Labo's met een absolute z-score >2 en ≤3: 339, 428, 446, 551, 591, 689 en 772

Labo's met een absolute z-score >3: 223 en 772

LABS2021-3 Stofweging

Voor zowel de lage als de hoge stofgehalten namen twintig labo's deel aan de ringtest. Eén labo nam deel met 2 filtersets voor het hoge gehalte en het lage gehalte. Voor de stofweging 'laag' en voor de stofweging 'hoog' werd aan de labo's gevraagd telkens een set van 5 filters te bezorgen aan het referentielaboratorium. Deze sets werden dan beladen door het referentielabo tijdens de ringtesten en opnieuw aan de labo's meegegeven ter weging.

Voor deze ringtest worden per set van 5 de 3 filters met de hoogste belading meegenomen in de verwerking en beoordeling.

Labo's met een absolute z-score >2 en ≤3: 591, 904

Labo's met een absolute z-score >3: geen

LABS2021-4 De continue meting van organische componenten in emissies met totaal koolwaterstofmonitoren

Negentien labo's hebben ingeschreven voor de ringtest ter bepaling van totaal koolwaterstoffen in emissies. De ringtest werd gehouden op 22 september van 13u30 tot 15u45.

In totaal werden dertien stappen aangeboden van telkens 10 minuten.

In de pakketbeoordeling worden enkel de z-scores voor de propaanstappen nl. stappen 1, 2, 3 en 13 meegenomen. Een absolute z-score van 2 komt overeen met een maximale afwijking van 15% ten opzichte van de referentiewaarde.

Labo's met een absolute z-score >2 en ≤3: 585

Labo's met een absolute z-score >3: 928

LABS 2021-5 Anorganische afgassen

Negentien laboratoria hebben deelgenomen aan de ringtest anorganische afgassen. De ringtest werd gehouden op 23 september van 12u30 uur tot 16u00.

Tijdens deze ringtest werden er negen referentie-afgassen ter bemonstering aangeboden. De negen mengsels bevatten componenten met constante concentraties. Van deze negen stappen waren er vier 'kalibratiestappen' met één component in N₂ of lucht (< 0,3 vol% vocht absoluut); één kalibratiestap (SO₂) bevatte een bevochtigd dragergas. Vijf stappen bevatten meerdere componenten waarvan twee stappen deze bevatten in een bevochtigd dragergas.

Labo's met een absolute z-score >2 en ≤3: 139, 223, 428, 509, 585, 644, 744, 807, 904, 928

Labo's met een absolute z-score >3: 509, 512, 551, 585, 689, 744, 807, 904

LABS2021-6 natchemische bepaling van SO_x

Zestien laboratoria hebben deelgenomen aan de ringtest natchemische bepaling van SO_x. De ringtest werd gehouden op 23 september. Tijdens de 3 laatste stappen van de ringtest 'LABS 2021-5 Anorganische afgassen' konden de deelnemers een natchemische bemonstering uitvoeren. De duurtijd van deze stappen bedroeg 30 minuten.

Labo's met een absolute z-score >2 en ≤3: 585

Labo's met een absolute z-score >3: 585

INHOUD

Samenvatting	III
Inhoud	VII
Lijst van tabellen	X
Lijst van figuren	XI
Hoofdstuk 1 Situering van de LABS-ringtest	12
Hoofdstuk 2 Aanmaakreferentie	14
2.1 LABS2021-1 Vluchtige organische componenten	14
2.2 LABS2021-2 Fysische parameters temperatuur, volume, snelheid en waterdampgehalte	15
2.2.1 Temperatuur	15
2.2.2 Volume	16
2.2.3 Gassnelheid	17
2.2.4 Watergehalte	18
2.3 LABS2021-3 Stofbelading	19
2.3.1 Validatie	19
2.3.2 Ringtest stofweging	20
2.4 LABS2021-4 De continue meting van organische componenten in emissies met totaal koolwaterstofmonitoren	20
2.4.1 Inleiding	20
2.4.2 Samenstelling van het te bemonsteren afgas	20
2.5 LABS2021-5 Anorganische afgassen	21
2.5.1 Inleiding	21
2.5.2 Samenstelling van het te bemonsteren testgas	21
2.6 LABS2021-6 natchemische bepaling van SO _x	23
Hoofdstuk 3 verwerking resultaten	24
3.1 Parameterbeoordeling	24
3.2 Pakketbeoordeling	25
3.3 Informatieve statistische verwerking	26
Hoofdstuk 4 Bespreking van de resultaten	28
4.1 LABS2021-1 Vluchtige organische componenten	28
4.1.1 Bespreking resultaten	28

4.2	<i>LABS2021-2 Fysische parameters</i>	29
4.2.1	<i>Fysische parameters volume, temperatuur, snelheid en waterdampgehalte</i>	29
4.2.1.1	<i>Volumebepaling</i>	29
4.2.1.2	<i>Temperatuur</i>	30
4.2.1.3	<i>Snelheidsmetingen</i>	31
4.2.1.4	<i>Waterbepaling</i>	33
4.3	<i>LABS2021-3 Stof</i>	34
4.3.1	<i>Lage stofconcentraties</i>	35
4.3.2	<i>Hoge stofconcentraties</i>	36
4.3.3	<i>Besluit stofbelading</i>	37
4.4	<i>LABS2021-4 De continue meting van organische componenten in emissies met totaal koolwaterstofmonitoren</i>	38
4.4.1	<i>Besluit totaal koolwaterstoffen</i>	38
4.5	<i>LABS2021-5 Anorganische afgassen</i>	38
	CO	39
	SO ₂	39
	NO _x	39
	O ₂	39
	CO ₂	39
4.6	<i>LABS2021-6 natchemische bepaling van SO_x</i>	40
4.6.1	<i>Beoordeling ringtest LABS2021-6 natchemische bepaling van SO_x</i>	40
	<i>Deel 2: Resultaten per labo voor de ringtesten LABS2021-1, LABS2021-2, LABS2021-3, LABS2021-4, LABS2021-5 en LABS2021-6</i>	43
	<i>Deel 3: Resultaten per parameter voor de ringtesten LABS2021-1, LABS2021-4, LABS2021-5 en LABS2021-6</i>	43
	<i>Deel 4: Resultaten per parameter voor LABS2021-2 en LABS2021-3</i>	43
	<i>Referenties</i>	45
	<i>BIJLAGEN</i>	47
1.	IDENTIFICATIE	49
1.1	<i>Opdrachtgever</i>	49
1.2	<i>Opdrachtuitvoerder(s)</i>	49
1.3	<i>Coördinatie (ringtestorganisator)</i>	49
2.	BESCHRIJVEND GEDEELTE	50
2.1	<i>Beschrijving</i>	50
2.2	<i>Doelstelling</i>	51
2.3	<i>Contactpersoon VITO</i>	51
2.4	<i>Programma 2021</i>	52
2.5	<i>Verloop van de ringtest</i>	54
2.6	<i>Rotatie van apparatuur</i>	59

1.	2.7 Rotatie van uitvoerders	59
2.8	Ringtest en veiligheid	59
2.9	Methode	60
2.10	Rapportering	60
2.11	Parameterverwerking en parameterbeoordeling	61
2.12	Rapportering van de beoordeling naar de laboratoria	62
3.	INSCHRIJVINGSMODALITEITEN	62

LIJST VAN TABELLEN

Tabel 1: Kwantitatief te bepalen componenten _____	15
Tabel 2: Procentuele afwijking na 1, 2, 3 en 16 u droging bij een temperatuur van 160 °C _____	19
Tabel 3: Referentieconcentratie van de verschillende componenten met gerelateerd zuurstofgehalte tijdens de ringtest LABS2021-4 _____	21
Tabel 4: Referentieconcentraties van de afgascomponenten tijdens de ringtest LABS 2021-5 _____	22
<i>Tabel 5: Uitgebreide relatieve meetonzekerheid (2s) op de gegenereerde gasconcentratie (%) voor de ringtest LABS 2021-5 _____</i>	23
Tabel 6: Componenten met een z-score >2 en ≤3 of >3 (*) _____	28
Tabel 7: Referentieconcentraties SO _x van de verschillende stappen, uitgedrukt in mg/Nm ³ , bij 0°C en 1013 mbar, droog gas. _____	40

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: Schematische voorstelling van de windtunnel _____	17
Figuur 2: Schematische voorstelling van de generatieopstelling voor waterdamp ____	18

HOOFDSTUK 1 SITUERING VAN DE LABS-RINGTEST

Op woensdag 22 en donderdag 23 september 2021 werd door VITO in het kader van de externe kwaliteitscontrole voor erkende en kandidaat-erkende laboratoria “lucht” een derdelijnscontrole Lucht georganiseerd. De organisatie van de ringtest is een onderdeel van een globaal pakket referentietaken dat VITO jaarlijks uitvoert in opdracht van de Vlaamse Overheid en specifiek in samenspraak met het Departement Omgeving.

Volgens Art.25 en Art.44 van VLAREL moeten kandidaat erkende en erkende labo’s lucht deelnemen aan de door het Departement Omgeving of het referentielaboratorium in de beschouwde discipline georganiseerde externe kwaliteitscontroles van de pakketten waarvoor het labo erkend is of erkend wil worden.

Erkende en kandidaat erkende labo’s nemen deel in het kader van een evaluatie van de lopende erkenning of de erkenningsaanvraag. Aan niet erkende labo’s wordt de mogelijkheid geboden deel te nemen met als finaliteit een interne kwaliteitscontrole. In totaal namen 21 labo’s deel waarvan 9 erkende of kandidaat erkende en 12 niet erkende labo’s. Van deze laatste namen er vijf deel onder zelfcontrole.

De resultaten van deze kwaliteitsoefening worden anoniem aan de deelnemers kenbaar gemaakt.

Volgende ringtesten werden bij de LABS-ringtest van 2021 aangeboden.

1. LABS2021-1: identificatie en kwantitatieve bepaling van organische componenten
2. LABS2021-2: de fysische parameters temperatuur, druk, volume en watergehalte
3. LABS2021-3: stofweging conform EN 13284-1
4. LABS2021-4: de continue meting van organische componenten in emissies met totaal koolwaterstofmonitoren
5. LABS2021-5: de continue meting van anorganische afgassen
6. LABS2021-6: natchemische bepaling van SOx

De erkende en kandidaat erkende labo’s worden beoordeeld op basis van de volgende vier parameterpakketten: LABS2021-1; LABS2021-2,3,4,5 en LABS2021-6.

Dit rapport behandelt de parameterbeoordeling. De pakketbeoordeling van de erkende labo’s wordt door de bevoegde overheid gegeven.

Aan de hand van overzichtstabellen en grafieken wordt in voorliggend rapport met bijlagen de afwijking van elke individuele meting gesitueerd ten opzichte van de referentiewaarden en de meetwaarden van de andere laboratoria. De resultaten worden, zoals hoger aangegeven, op anonieme basis verwerkt. Elk deelnemend labo kent evenwel zijn eigen

deelnemingsnummer. De volgorde van toekenning van deze nummers gebeurt willekeurig en is niet gekoppeld aan enig criterium.

HOOFDSTUK 2 AANMAAKREFERENTIE

De verschillende ringtesten LABS2021-1 t.e.m. LABS2021-6 werden aangeboden in de eigen laboinfrastructuur van VITO, gelegen in Vlasmeer 7 in 2400 Mol. De organisatie, de voorbereiding, de uitvoering en de uiteindelijke rapportering wordt volledig en exclusief uitgevoerd door VITO-medewerkers. In geen enkele ringtest wordt er gewerkt met onderaannemers. In bijlage 1 wordt een overzicht gegeven van de technisch verantwoordelijken en de medewerkers dataverwerking.

2.1 LABS2021-1 Vluchtige organische componenten

Het referentiegas bestond uit 10 te identificeren en kwantitatief (zie onderstaande tabel 1) te bepalen componenten die werden gekozen uit de lijst van parameterpakket L.6 volgens VLAREL (zie in bijlage 2). Het aangeboden afgas was bevochtigd met water op omgevingstemperatuur.

Omwille van een te grote onzekerheid op de referentiewaarde voor de component 2,6-dimethylheptaan-4-on wordt deze component niet mee beoordeeld.

Voor de generatie van de organische componenten wordt gebruik gemaakt van een capillair dosagesysteem (ref. 1). De verdunningsdebieten worden gegenereerd met behulp van thermische massadebietregelaars, die gekalibreerd worden met referentie naar een primaire standaard. Alle concentraties zijn berekend steunende op gegevens bekomen door referentie naar primaire standaarden.

De stabiliteit van de organische componenten in het afgas werd gedurende de hele ringtest opgevolgd m.b.v. GC-FID met gas sample loop en directe analyse.

Bij validatietesten werd de homogeniteit van de concentraties in de ringleiding aangetoond. Bij metingen vooraan, in het midden en achteraan de ringleiding bevinden alle waarden zich binnen een grens van 2 % rond de waarden van de stabiliteitsmetingen; dit zijn metingen op dezelfde plaats gedurende een bepaalde periode.

Tabel 1: Kwantitatief te bepalen componenten

Polluent	Concentratie (mg/Nm ³) (*)
Xyleen (som van o-xyleen, m-xyleen en p-xyleen)	104
Chloorbenzeen	113
Ethylbenzeen	144
Tetrachloorethyleen	46,7
1,2-dibroomethaan	8,42
Ethylacrylaat	11,4
Aceton	154
Tetrahydrofuraan	94,1
Butanol	84,5

(*) Normaalcondities gerefereerd naar 0°C, 1013 hPa, droog gas.
De gecumuleerde fout op de concentraties bedraagt maximaal ± 3 %.

2.2 LABS2021-2 Fysische parameters temperatuur, volume, snelheid en waterdampgehalte

In de volgende paragrafen worden voor temperatuur, volume, gassnelheid en watergehalte de gebruikte toestellen en generatiemethode beschreven.

2.2.1 Temperatuur

De temperatuurmetingen werden uitgevoerd met behulp van een gefluïdiseerd zandbad van het merk Techne, type SBL-2. Dit bad heeft een diameter van 22,8 cm, een nuttige diepte van 14 cm en bevat ± 16 kg alundum zand. Het gedraagt zich als een geroerd gethermostatiseerd oliebad met dat voordeel dat de te controleren temperatuursondes zuiver blijven. De minimum instelbare temperatuur is 50°C ± 1°C, het maximum is 600°C ± 3°C.

Een homogene temperatuur over het volledige volume alundum wordt bereikt door het doorsturen van een voldoende hoog debiet aan zuivere, droge lucht. Dit debiet wordt mede bepaald door de gewenste temperatuur. De maximaal toegestane afwijking op de verschillende punten en diepten bedraagt 0,3°C.

Omwille van het hygroscopisch karakter van het fluïdum wordt het bad bij een nieuwe in gebruikname voorafgaandelijk gedurende 8 uur op een temperatuur van 90°C verwarmd om het aanwezige vocht te verwijderen.

De temperatuur van het alundum wordt geregeld met een TC-8D temperatuurcontroller van Techne. Deze is uitgerust met een chromel alumel (type K) thermokoppel. Het regelbereik ligt tussen 0°C en 630°C.

De temperatuurcontrole van het bad gebeurt door middel van een Fluke 1524 'Reference Thermometer'. Dit is een draagbaar systeem dat ontworpen is voor snelle en natrekbare

kalibratie. De sensor die met de Fluke 1524 verbonden is, is een Pt 100. Het geheel is BKO gekalibreerd.

De integrale opstelling werd uitgebreid getest en gevalideerd. De uitgebreide onzekerheid ten gevolge van de inhomogeniteit en de instabiliteit van het zandbad bedraagt, bij een temperatuur van de orde van grootte van 70°C, 0,8%. Voor een overzicht van de validatiegegevens wordt verwezen naar rapport 2001/MIM/R/21 "Referentiewerk "Lucht", LABS 2000-2" van maart 2001.

2.2.2 Volume

De volumeringtest werd georganiseerd met behulp van een Bell-prover van het merk Sierra, type MBP 20. Dit toestel bestaat uit een roestvrij stalen cilinder van 600 l die in een oliegevlude kamer wordt ondergedompeld. Wanneer het gas door de testopstelling stroomt en de Bell-prover binnenkomt wordt de cilinder verplaatst. Hij wordt hierbij in evenwicht gehouden door twee tegengewichten die aan kettingen zijn opgehangen.

Aan de bovenkant van de cilinder is een metalen draad bevestigd die verbonden is met een lineair optisch encodersysteem, Telesco model PT101: 0 – 50 inch, dat de positie van de cilinder en zijn verplaatsing, die door de gasstroom veroorzaakt wordt, meet.

Ter hoogte van de toegangsleiding van de cilinder wordt de temperatuur van het gas gemeten evenals de verschildruk ten opzichte van de atmosfeer (0,1 tot 0,3 hPa).

De temperatuur wordt gemeten met een Pt100 en uitgelezen met een transmitter van "PR Electronics", model 2202. De meting is gevalideerd tussen omgevingstemperatuur en 0°C. De gecertificeerde druksensor die gebruikt wordt is van het merk 'Setra', model 239 (0-15 inch H₂O) en werd vóór de ingebruikname gekalibreerd tegenover een referentie manometer.

De analoge uitgangssignalen van verplaatsing, druk en temperatuur worden via een datalogger (ADAM) om de 10 s opgeslagen op PC.

De atmosferedruk wordt gemeten met een digitale barometer van Setra, model 370 die vóór gebruik vergeleken werd met een BKO-gecertificeerde barometer. De atmosferedruk wordt eveneens opgeslagen op PC.

De bovenstaande methodologie realiseert de herleidbaarheid van de aangeboden volumes naar de primaire grootte lengte.

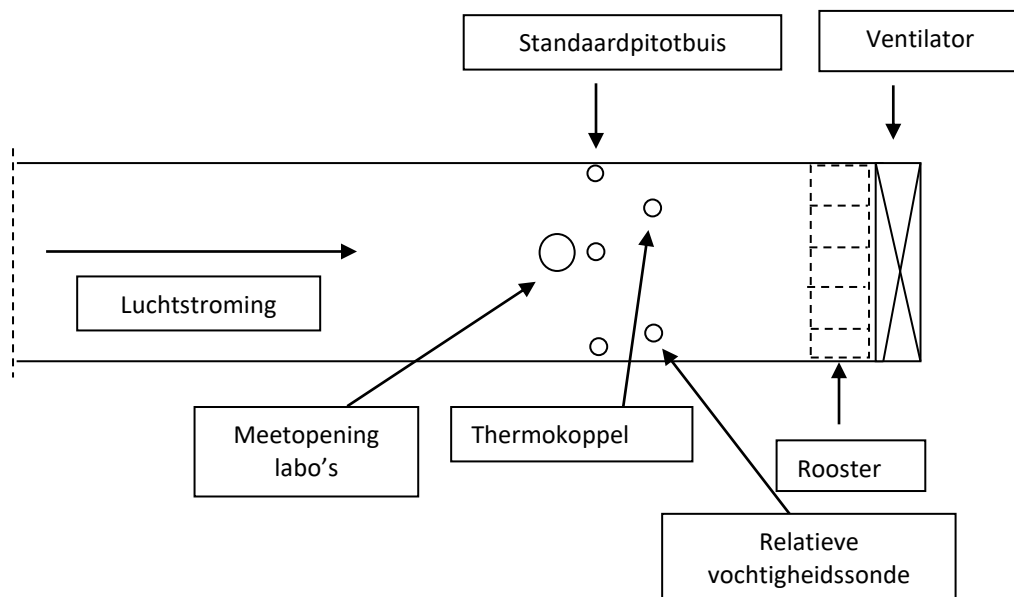
De totale fout op de volumebepaling met de Bell prover werd berekend met de onzekerheden op volume, temperatuur en druk. De belangrijkste onzekerheden zijn afkomstig van de schommelingen in atmosferedruk, temperatuur en diameter van de klok.

De totale relatieve fout, uitgedrukt als standaarddeviatie, bedraagt 0,2%. De geëxpandeerde meetonzekerheid (dekkingsfactor 2) of de 95% betrouwbaarheid is gelijk aan 0,4 % of 0,4 l op 100 l.

Een overzicht van de uitgevoerde validaties en de bekomen resultaten werd opgenomen in rapport 2001/MIM/R/21 "Referentiewerk "Lucht", LABS 2000-2" van maart 2001.

2.2.3 Gassnelheid

De gassnelheidsmetingen werden uitgevoerd in een windtunnel, geconstrueerd uit roestvrij staal, die door VITO gebouwd werd en schematisch wordt weergegeven in figuur 1. De tunnel heeft een inwendige diameter van 50 cm en een totale lengte van 6 m. De gassnelheid wordt gegenereerd door een frequentiegestuurde ventilator. Om een homogene snelheidsverdeling over de volledige diameter te garanderen wordt onmiddellijk vóór de ventilator een roosterstructuur geplaatst. Tevens wordt aan de ingang van de buis een draadnet gemonteerd. In de buis zijn 6 meetopeningen aangebracht, vijf met een diameter van 11 mm en één met een diameter van 40 mm. In één van de meetopeningen wordt een standaardpitotbuis als referentiemeettoestel geplaatst: deze werd gemonteerd met de opening op een diepte van 25 cm. Twee meetopeningen worden gebruikt voor respectievelijk een temperatuurmeting met een thermokoppel en een vochtbepaling met een relatieve vochtigheidssonde.

Figuur 1: Schematische voorstelling van de windtunnel

Vooraleer de opstelling voor de ringtest werd gebruikt werden de volgende parameters gevalideerd:

- vergelijkbaarheid meetpunt-referentiepunt
- homogeniteit van de meetdoorsnede
- stabiliteit van de ingestelde snelheid in functie van de tijd
- herhaalbaarheid

Voor de bijhorende resultaten wordt verwezen naar rapport 2001/MIM/R/21 "Referentiewerk "Lucht", LABS 2000-2" van maart 2001.

Uit de gegevens van de homogeniteits-, stabiliteits- en herhaalbaarheidstesten werd een uitgebreide meetonzekerheid van 5,2% voor de lage en 2,1% voor de hoge snelheid afgeleid.

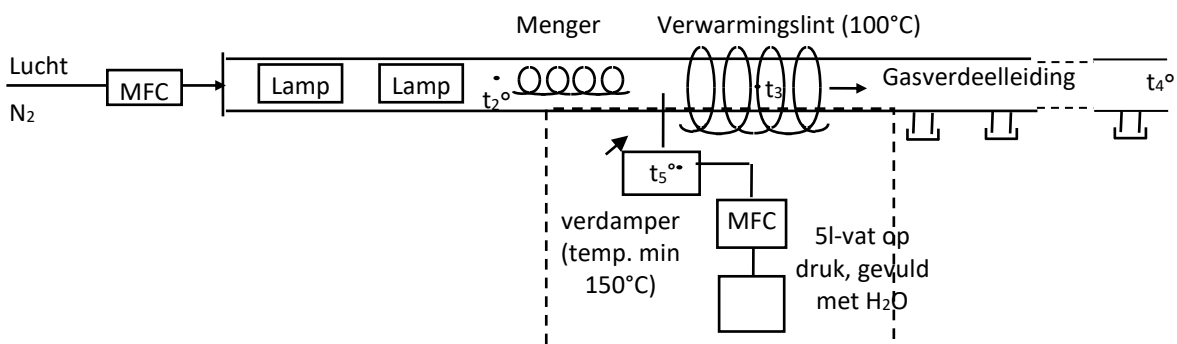
2.2.4 Watergehalte

Het genereren van waterdamp gebeurt met een watergevuuld vat van 5 liter, een massadebietsmeter voor water (0-1000 g/h) en een verdamper (= stoompot). Het vat wordt op 1 bar overdruk gebracht waardoor het water naar de mass flow controller (MFC) geperst wordt die het uitgaande debiet meet en controleert. Vervolgens stroomt het water in de verwarmde verdamper. De geproduceerde stoom wordt na een statische menger in een glazen buis geïnjecteerd waar het met het op 100°C voorverwarmde verdunningsgas verdund wordt tot een dauwpunt van maximum 80°C. De MFC wordt voorafgaand aan de ringtest geijkt door dit waterdebiet in een erlenmeyer, die zich op een balans bevindt, te leiden. Deze balans registreert de gewichtstoename en wordt uitgelezen met een PC. De stoompot heeft een capaciteit van maximum 25 ml water per minuut. De temperatuur van de stoompot wordt automatisch geregeld met een temperatuurregelaar en gemeten met een voeler (type-K) op 1 cm boven de bodem in de pot. De temperatuur in de pot kan geregeld worden tussen 150°C en 250°C. Met bovenstaand systeem kunnen vochtgehaltes tot 50% gegenereerd worden.

Om de afgifte tijdens de ringtest te registreren worden de data van de MFC gelogd, bij voorkeur met intervallen van 1 minuut.

Een schematische voorstelling van de generatieopstelling wordt weergegeven in figuur 2.

De uitgebreide meetonzekerheid op het generatiesysteem voor water bedraagt 2% (rel) bij een watergehalte tussen 5 en 25%.

Figuur 2: Schematische voorstelling van de generatieopstelling voor waterdamp

2.3 LABS2021-3 Stofbelading

2.3.1 Validatie

De meetonzekerheid op de stofbepaling, uitgevoerd in de geconditioneerde weegruimte, wordt hoofdzakelijk bepaald door de gravimetrische bepaling, de periode van droging en de droogtemperatuur.

Bij de keuze van de zouten voor het beladen van de filters werd de droogtijd geëvalueerd in functie van de temperatuur van droging. Onderstaande tabel 2 geeft een overzicht van de procentuele afwijking (verschil tussen gewogen stof en beladen stof) van vier zouten en een blanco (ultrapuurwater) in functie van de droogtijd bij een droogtemperatuur van 160 °C (EN 13284-1). De tabel geeft voor de zouten KCl, (NH₄)₂SO₄, CuSO₄.5H₂O, KNO₃ en de blanco filter (UPW) telkens een gemiddelde waarde weer van 3 filters.

In de tabel is op te merken dat bij de droging van de met CuSO₄.5H₂O beladen filters, er een grote afwijking is tegenover de theoretische referentiewaarde. Het zout kopersulfaat-pentahydraat bevat verschillende gehydrateerde watermoleculen die in 3 duidelijk gescheiden temperatuursdomeinen vrijgesteld worden nl. rond 75°C, rond 120 °C en ten slotte rond 230°C. Rond de temperatuur van 160°C kan men verwachten dat 4 watermoleculen afgedampt zijn. Indien de referentiewaarde hiervoor wordt gecorrigeerd is de afwijking beduidend lager (in de tabel tussen haakjes weergegeven).

Bij een droogtemperatuur van 160°C kan voor KCl, KNO₃ en de blanco filter (UPW) reeds na 1 uur droging, een weging worden uitgevoerd. Voor CuSO₄.5H₂O kan, bij een droging bij 160°C, na 3 u een stabiele uitlezing van het gewicht worden bekomen. De filters beladen met het zout (NH₄)₂SO₄ vertonen bij een droogtemperatuur van 160 °C een onstabiel gedrag en verliezen irreversibel stof.

Tabel 2: Procentuele afwijking na 1, 2, 3 en 16 u droging bij een temperatuur van 160 °C

Filterdroging EN 13284-1				
% afw.	1u	2u	3u	16u
KCl	2,0	1,6	0,8	0,7
(NH ₄) ₂ SO ₄	-1,0	-3,5	-6,1	-11,2
CuSO ₄ .5H ₂ O	-27,7 (1,7)*	-27,8 (1,5)*	-28,2 (0,9)*	-28,0 (1,2)*
KNO ₃	0,5	0,6	0,7	0,7
blanco UPW	-100,0	-100,0	-100,0	-100,0

*: gecorrigeerde referentiewaarden

2.3.2 Ringtest stofweging

De filterbelading wordt uitgevoerd in een geconditioneerde ruimte. Voor deze belading wordt een bepaalde hoeveelheid van een zoutsuspensie op de filter gebracht en gewogen.

Voor de ringtest stofweging werd voorzien dat elk laboratorium wegingen uitvoert op een set van 5 filters, waarvan er 4 beladen werden met respectievelijk KCl, KNO_3 , $(\text{NH}_4)_2\text{SO}_4$ en ultrapuurwater. De vijfde filter werd niet beladen en fungeert als blanco.

Aan de labo's die zowel een erkenning hebben voor lage ($< 20 \text{ mg/Nm}^3$) als hoge ($> 20 \text{ mg/Nm}^3$) stofconcentraties werd gevraagd om voor elk concentratieniveau een filterset te laten beladen en af te wegen.

2.4 LABS2021-4 De continue meting van organische componenten in emissies met totaal koolwaterstofmonitoren

2.4.1 Inleiding

Tijdens de ringtest "De continue meting van organische componenten in emissies met totaal koolwaterstofmonitoren" werden propaan, dichloormethaan, aceton en benzeen. De concentraties varieerden van 19,2 tot 149 mgC/Nm^3 . De proef omvat 13 stappen van ongeveer 10 minuten waarbij tijdens elke stap telkens 1 organische component wordt aangeboden. De stabiliteit van het referentiegas wordt tijdens de oefening opgevolgd m.b.v. een GC-FID en een TKWS monitor.

2.4.2 Samenstelling van het te bemonsteren afgas

Voor de generatie van de gewenste concentraties aan dichloormethaan, aceton en benzeen wordt gebruik gemaakt van een capillair dosagesysteem (ref. 1). De verdunningsdebieten worden gegenereerd met behulp van thermische massadebietregelaars, die gekalibreerd worden met referentie naar een primaire standaard. De generatie van propaan gebeurde met een thermische massadebietregelaar vanaf een gasfles. Alle concentraties worden berekend steunende op gegevens traceerbaar naar primaire standaarden.

In tabel 3 worden de aanwezige component, de referentieconcentratie en het zuurstofgehalte weergegeven voor de verschillende stappen. De aangeboden afgassen zijn droog.

Tabel 3: Referentieconcentratie van de verschillende componenten met gerelateerd zuurstofgehalte tijdens de ringtest LABS2021-4

Stap	Component	Concentratie (mgC/Nm ³) (*)	O ₂ -gehalte (%)
1	propaan	90,0	13,65
2	propaan	46,4	20,95
3	propaan	60,8	0,00
4	dichloormethaan	22,4	0,00
5	dichloormethaan	19,2	20,68
6	dichloormethaan	26,7	9,01
7	aceton	97,8	0,00
8	aceton	124	7,83
9	aceton	149	20,55
10	benzeen	77,1	0,00
11	benzeen	68,7	20,95
12	benzeen	55,0	12,35
13	propaan	90,0	13,65

(*) De concentraties worden berekend a.h.v. debiet- en gravimetrische metingen. De gecumuleerde fout op de concentratie bedraagt maximaal ± 3 %.

2.5 LABS2021-5 Anorganische afgassen

2.5.1 Inleiding

Tijdens deze ringtest werden er negen referentie-afgassen ter bemonstering aangeboden. De negen mengsels bevatten componenten met constante concentraties. Van deze negen stappen waren er vier 'kalibratiestappen' met één component in N₂ of lucht (< 0,3 vol% vocht absoluut); één kalibratiestap (SO₂) bevatte een bevochtigd dragergas. Vijf stappen bevatten meerdere componenten waarvan twee stappen deze bevatten in een bevochtigd dragergas.

2.5.2 Samenstelling van het te bemonsteren testgas

Voor de aanmaak van de testgassen is gebruik gemaakt van een ééntrapsverduunning. De generatie van de afgassen CO en CO₂ gebeurt vanuit een gasfles gevuld met een zuiver gas. SO₂ en NO worden gegenereerd vanuit een gasfles die de component in een verdunde

vorm bevat, maar waarbij de waarde vermeld op het analysecertificaat in voortesten gecontroleerd is met behulp van de zuivere component. NO₂ wordt aangemaakt vanuit een gasfles die de component in een verdunde vorm bevat en de referentiewaarde wordt berekend op basis van het calibratiecertificaat.

De verdunning van de zuivere gassen gebeurt met stikstof en/of lucht. De regeling van alle gasdebieten gebeurt met behulp van thermische massadebietsregelaars, die gekalibreerd werden met referentie naar een primaire standaard.

Tijdens de ringtesten werd de stabiliteit van de testgassen continu opgevolgd door middel van dedicated analysers.

De aangeboden concentraties in de verschillende stappen zijn constant (relatieve standaardafwijking < 1,5 %). De referentiewaarden van de concentraties van de afgassen tijdens de ringtesten worden in tabel 4 weergegeven.

Normaalcondities zijn gerefereerd naar 273 K en 101,3 kPa, droog gas. Voor O₂ en CO₂ betreft het concentraties in volumeprocent droog gas.

Voorafgaandelijk aan de ringtesten werd de ringleiding gecontroleerd op stabiliteit en homogeniteit.

De uitgebreide generatieonzekerheid op de afgassen werd bepaald via de GUM-methode en wordt voor de verschillende componenten weergegeven in tabel 5.

Voor zuurstof wordt de uitgebreide meetonzekerheid (2s) op de gegenereerde gasconcentraties absoluut weergegeven.

Tabel 4: Referentieconcentraties van de afgascomponenten tijdens de ringtest LABS 2021-5

Stap	Concentratie (mg/Nm ³)					Concentratie (%)		Absoluut vochtgehalte (%) (per volume-eenheid droog gas)
	CO	SO ₂	NO(als NO ₂)	NO ₂	NO _x (als NO ₂)	O ₂	CO ₂	
1				56,5	56,5	0,58		<0,3
2			170	23,7	194	16,03		6,1
3	272		96,7		96,7	13,67		<0,3
4		61,4				6,70		<0,3
5		118						5,8
6	43,2					20,95		<0,3
7	119	181	51,5		51,5	11,76	6,02	<0,3
8	92,9	336	258		258	5,33	2,69	<0,3
9		54,9	411		411			5,9

Tabel 5: Uitgebreide relatieve meetonzekerheid (2s) op de gegenereerde gasconcentratie (%) voor de ringtest LABS 2021-5

Stap	CO (%)	SO ₂ (%)	NO (%)	NO ₂ (%)	NO _x (%)	O ₂ (abs)	CO ₂ (%)
1				2,6	2,6	0,03	
2			2,3	2,5	2,1	0,19	
3	2,4		2,4		2,4	0,23	
4		2,7				0,21	
5		2,6					
6	2,4					0,11	
7	2,4	2,6	2,4		2,4	0,25	2,4
8	2,4	2,6	2,3		2,3	0,19	2,3
9		2,6	2,3		2,3		

2.6 LABS2021-6 natchemische bepaling van SO_x

Zestien laboratoria hebben deelgenomen aan de ringtest natchemische bepaling van SO_x. De ringtest werd gehouden op 23 september. Tijdens de 3 laatste stappen van de ringtest 'LABS 2021-5 Anorganische afgassen' konden de deelnemers een natchemische bemonstering uitvoeren. De duurtijd van deze stappen bedroeg 30 minuten.

HOOFDSTUK 3 VERWERKING RESULTATEN

3.1 Parameterbeoordeling

Voor de ringtesten LABS2021-1, LABS2021-2, LABS2021-3, LABS2021-4, LABS2021-5 en LABS2021-6 wordt in deel 2 (Resultaten per deelnemer) voor elk deelnemend labo een overzicht gegeven van de parameterresultaten van alle ringtesten waaraan het labo in 2021 deelnam.

De parameterresultaten worden beoordeeld op basis van een z-score. De z-score gebruikt bij de beoordeling wordt als volgt gedefinieerd:

$$z = \frac{(x - \mu)}{\sigma}$$

met:

- x als de gerapporteerde meetwaarde voor de parameter
- μ als de referentiewaarde voor de parameter
- σ als toegewezen spreiding voor de parameter

μ is de aanmaakwaarde zoals door het referentielaboratorium bepaald.

σ is een waarde, toegewezen als de helft van de toegestane afwijking, welke rekening houdt met de prestatie-eisen in de regelgeving en in overleg met de afdeling Milieuvergunningen werd vastgelegd, behalve voor LABS 2021-5 waar voor de parameters SO₂ en NO_x bij concentraties beneden 50 mg/Nm³ de standaardafwijking van de dataset van de erkende labo's genomen wordt met een minimum van 7,5%.

De toegestane afwijkingen bedragen:

- voor stof:
 - 7,5 % voor het lage gehalte
 - 5 % voor het hoge gehalte
- voor T: 2°C (absolute afwijking ipv %-afwijking)
- voor de volumebepaling: 5 %
- voor het waterdampgehalte: 15%
- voor snelheid: 14%-0,53*v_{ref}
- voor VOC: 20 %
- voor anorganische afgassen (componenten CO, NO_x, CO₂): 10%
- voor anorganische afgassen (component SO₂): 15%
- voor zuurstof: 0,3 vol% absoluut
- voor TOC met FID: 15% voor stappen 1, 2, 3 en 13
- voor SO_x: 20 %

Deze toegestane afwijkingen gelden ook voor deelnemers die erkend zijn voor het VLAREL-pakket L.16 (keuring en kalibratie van vast opgestelde apparatuur voor metingen en bemonsteringen in emissies).

Bij de verwerking en beoordeling van de resultaten worden voor de gemeten parameters volgende principes toegepast:

- absolute z-scores kleiner dan of gelijk aan 2 worden als goed beoordeeld; kleurcode groen
- absolute z-scores groter dan 2 maar kleiner dan of gelijk aan 3 worden als twijfelachtig beoordeeld; kleurcode oranje
- absolute z-scores groter dan 3 worden als slecht beoordeeld; kleurcode rood.

3.2 Pakketbeoordeling

Alhoewel onderhavig rapport geen pakketbeoordeling bevat, worden hieronder ter informatie de samenstelling van de pakketten en de beoordelingscriteria weergegeven. De pakketbeoordeling van de erkende labo's wordt door de bevoegde overheid gegeven.

Bij de beoordeling worden verschillende parameterpakketten onderscheiden:

- Pakket LABS1: identificatie en kwantitatieve bepaling van organische componenten in emissies
- Pakket LABS2345: bepaling van de fysische parameters in emissies; stofweging; continue meting van vluchtige organische stoffen op emissieniveau met totaal koolwaterstofmonitoren; bemonstering en analyse van de anorganische parameters (O₂, CO, CO₂, SO₂, NO_x) in afgassen
- Pakket LABS6: natchemische bepaling van SO_x
- Pakket VLAREL L.16: keuring en kalibratie van vast opgestelde apparatuur voor metingen en bemonsteringen in emissies

De beoordeling per parameterpakket gebeurt op basis van de criteria die worden weergegeven in bijlage 10 van Vlarel.

Voor de ringtest LABS2021 geldt voor de erkende en kandidaat erkende laboratoria:

- Om een gunstige beoordeling voor een pakket met vijf of minder parameters te krijgen, mag voor geen enkele parameter behorende tot het pakket een beoordeling "twijfelachtig" of "slecht" gescoord worden;
- om een gunstige beoordeling voor een pakket met meer dan vijf parameters te krijgen, wordt het aantal parameters waarvoor een beoordeling "twijfelachtig" of "slecht" mag bekomen worden, als volgt bepaald:

- het aantal parameters waarvoor een beoordeling “twijfelachtig” of “slecht” mag bekomen worden, is kleiner dan of gelijk aan een tiende, afgerond naar het dichtstbijzijnde gehele getal, van het totaal aantal te beoordelen parameters
- het aantal parameters waarvoor een beoordeling “slecht” mag bekomen worden, is kleiner dan of gelijk aan een twintigste, afgerond naar het dichtstbijzijnde gehele getal, van het totaal aantal te beoordelen parameters
- voor pakketten met tien of minder parameters mag voor geen enkele parameter een beoordeling “slecht” bekomen worden.

3.3 Informatieve statistische verwerking

Voor de ringtesten LABS2021-1, LABS2021-4, LABS2021-5 en LABS2021-6 worden de gemiddelden, de robuuste standaarddeviaties, de relatieve robuuste standaarddeviaties (RSD%) en de informatieve z-scores (niet te verwarren met de z-scores gebruikt bij de beoordeling) berekend en weergegeven in deel 2 en deel 3 van dit rapport. De statistische verwerking van de resultaten is gebaseerd op de norm ISO 13528.

Voor de ringtesten LABS2021-2 en LABS2021-3, waar ieder labo een unieke referentiewaarde heeft, worden in deel 4 de afwijkingen van alle labo's en voor elke parameter in grafiekvorm t.o.v. de gemiddelde afwijking weergegeven.

De datasets werden eerst onderworpen aan een uitschiertest. Als uitschiertest wordt de Grubbstest gebruikt (90 % confidentie, 2 zijdige toetsing). De uitschieters worden vetgedrukt weergegeven. De gemiddelde waarde van de afwijkingen wordt berekend na verwerping van de uitschieters.

Om een schatting te maken van de **uitgebreide meetonzekerheid** werd een dekkingsfactor van 2 toegepast op de standaardafwijking tegenover de referentiewaarde s_D volgens onderstaande vergelijking en na verwerping van de uitschieters.

$$s_D = \sqrt{\frac{1}{n-1} \left[\sum_{i=1}^n z_i^2 - \frac{1}{n} \left(\sum_{i=1}^n z_i \right)^2 \right]} \quad [1]$$

met

- s_D de standaarddeviatie van de meetwaarden x_i t.o.v. de referentiewaarden y_i
- $z_i = (x_i - y_i)/y_i$ is het relatieve verschil tussen de koppels meetwaarden
- n is het aantal vergelijkende metingen

Naast een berekening van de totale meetonzekerheid werd eveneens voor elke parameter nagegaan of er een **significante systematische fout** optreedt.

Als criterium werd hiervoor beroep gedaan op het resultaat van de vergelijking tussen de waarden van $2 \frac{s_D}{\sqrt{n}}$ [2] en $\bar{z} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n z_i$ [3]. Wanneer $\bar{z} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n z_i$ in absolute waarde groter of gelijk is aan $2 \frac{s_D}{\sqrt{n}}$ mag besloten worden dat er een significante systematische fout aanwezig is.

HOOFDSTUK 4 BESPREKING VAN DE RESULTATEN

4.1 LABS2021-1 Vluchtige organische componenten

4.1.1 Bespreking resultaten

Er werd een selectie gemaakt van componenten uit pakket L.6 van het erkenningenbesluit VLAREL. Dit pakket L.6 bevat naast de componentgroepen (aromatische KWS, alifatische halogeen-KWS, esters en ketonen) ook de componentgroepen paraffinische KWS, alcoholen en ethers. In de ringtest werden tevens componenten aangeboden uit de twee laatste groepen, met name tetrahydrofuraan en butanol.

De z-scores worden voor de verschillende componenten berekend op basis van de toegestane vaste afwijking van 20%. Tabel 6 geeft een overzicht van de resultaten voor de verschillende componenten per labo.

Tabel 6: Componenten met een z-score >2 en ≤ 3 of >3 (*)

Polluent	Labo											
	139	223	295	339	509	512	579	591	644	689	700	744
Xyleen (som van o-xyleen, m-xyleen en p-xyleen)					X							
Chloorbenzeen					X							
Ethylbenzeen					XX							
Tetrachloorethyleen					X							
1,2-dibroomethaan	X											
Ethylacrylaat												
Aceton		XX										
Tetrahydrofuraan					XX							
Butanol		XX										

(*) z-score >2 en ≤ 3 wordt aangeduid met 'X',
z-score >3 wordt aangeduid met 'XX'.

(-): Labo's met deze vermelding rapporteerden voor de betreffende parameters geen resultaat. De parameters behoren ook niet tot het eventuele erkeningspakket van deze labo's.

4.2 LABS2021-2 Fysische parameters

4.2.1 Fysische parameters volume, temperatuur, snelheid en waterdampgehalte

Voor de fysische parameters worden de deelnemers geëvalueerd op basis van een z-score die berekend wordt ten opzichte van de referentiewaarde. Als spreiding wordt de helft van de toegestane afwijking genomen. De toegestane afwijkingen worden hieronder vermeld.

- Voor volume een afwijking van 5%
- Voor temperatuur een absolute afwijking van 2°C
- Voor snelheid een afwijking van 14%-0,53%* v_{ref}
- Voor water een afwijking van 10%

Om een schatting te maken van de **uitgebreide meetonzekerheid** werd een dekkingsfactor van 2 toegepast op de standaardafwijking tegenover de referentiewaarde s_D volgens onderstaande vergelijking en na verwerping van de uitschieters

$$s_D = \sqrt{\frac{1}{n-1} \left[\sum_{i=1}^n z_i^2 - \frac{1}{n} \left(\sum_{i=1}^n z_i \right)^2 \right]} \quad [1]$$

met

- s_D de standaarddeviatie van de meetwaarden x_i t.o.v. de referentiewaarden y_i
- $z_i = (x_i - y_i)/y_i$ is het relatieve verschil tussen de koppels meetwaarden
- n is het aantal vergelijkende metingen

Naast een berekening van de totale meetonzekerheid werd eveneens voor elke parameter nagegaan of er een **significante systematische fout** optreedt. Als criterium werd hiervoor

beroep gedaan op het resultaat van de vergelijking tussen de waarden van $2 \frac{s_D}{\sqrt{n}}$ [2] en

$\bar{z} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n z_i$ [3]. Wanneer $\bar{z} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n z_i$ in absolute waarde groter of gelijk is aan $2 \frac{s_D}{\sqrt{n}}$ mag

besloten worden dat er een significante systematische fout aanwezig is.

4.2.1.1 Volumebepaling

Het aantal deelnemers bedraagt 20.

De aangezogen volumes bij de bepaling van deze parameter waren gelegen tussen 79,1 Nldr ('normaalliter droog') en 102,4 Nldr. Er werd één uitschieter gevonden met behulp van de Grubbstest (labo 772). De gemiddelde relatieve afwijking bedraagt 1,68% met uitschieter en 1,21% zonder uitschieter.

De resultaten kunnen samengevat worden als volgt:

- 19 deelnemers hadden een afwijking van minder dan 5%,
- voor 13 deelnemers was de afwijking kleiner dan 2%,

Bij de berekening van de z-scores voor de waterbepaling komt een absolute z-score van 2 overeen met de maximale toegestane afwijking van **10%** ten opzichte van de referentiewaarde.

Er is één labo met een absolute z-score >2 en ≤ 3 (labo 772).

Er zijn geen labo's met een absolute z-score > 3 .

Op basis van vergelijking [1] en de bekomen meetwaarden zonder de uitschieters wordt de **totale meetonzekerheid** berekend. Deze bedraagt **3,39% relatief** op een gemiddelde referentiewaarde van 92,3 Nldr of 3,1 Nldr.

Uit de waarden voor $\bar{z} = 0,0121$ en $2 \frac{s_D}{\sqrt{n}} = 0,0078$ kan besloten worden dat er voor de totale groep van de labo's een **significante systematische fout** optreedt bij de volumemetingen.

4.2.1.2 Temperatuur

Het aantal deelnemers bedraagt 20.

Bij de temperatuurmeting varieerden de aangeboden waarden van 127,8 °C tot 138,4 °C.

Er zijn geen uitschieters. De gemiddelde absolute afwijking bedraagt 0,31 °C.

De resultaten kunnen samengevat worden als volgt:

- 17 labo's vertoonden afwijkingen van minder dan 2,0°C;
- 12 deelnemers hadden afwijkingen van minder dan 1,0°C;
- voor 5 deelnemers was de afwijking kleiner of gelijk aan 0,5°C;

Bij de berekening van de z-scores voor de temperatuurmeting komt een absolute z-score van 2 overeen met de maximale toegestane afwijking van **2°C** ten opzichte van de referentiewaarde.

Er zijn drie labo's met een absolute z-score >2 en ≤ 3 (labo 551, 591, 689)

Er zijn geen labo's met een absolute z-score >3 .

Op basis van vergelijking [1] en de bekomen meetwaarden zonder de uitschieters werd de **totale meetonzekerheid** berekend. Deze bedraagt **2,52°C absoluut** op een gemiddelde referentiewaarde van 132,0 °C of 1,91 % relatief.

Om na te gaan of er een significante systematische fout optrad werd een vergelijking gemaakt tussen de absolute waarden van vergelijking [2] en [3]. Deze berekeningen leiden

tot $\bar{z} = 0,311$ en $2 \frac{s_D}{\sqrt{n}} = 0,563$. Hieruit mag besloten worden dat er **geen significante systematische fout** optreedt bij de temperatuurbepaling.

4.2.1.3 Snelheidsmetingen

Er worden per pitotbuis twee snelheden aangeboden waarvan één op laag niveau en één op hoog niveau. De deelnemers kunnen deelnemen met zowel standaard pitotbuizen als met S-pitotbuizen.

Het aantal deelnemers dat deelneemt met een standaard of L-pitot bedraagt 13. Drie labo's namen deel met twee verschillende L-pitots (labo's 509, 591, en 700). De aangeboden snelheden op laag niveau liggen tussen 6,25 en 6,61 m/s. De gemiddelde referentiesnelheid ligt op 6,38 m/s. Op hoog niveau liggen de snelheden tussen 13,29 en 13,64 m/s. De gemiddelde referentiesnelheid bedraagt 13,41 m/s.

Het aantal deelnemers dat deelneemt met een S-pitot bedraagt 19. Twee deelnemers hiervan (labo's 551 en 644) nemen deel met twee verschillende exemplaren.

De aangeboden snelheden op laag niveau liggen tussen 6,30 en 6,56 m/s. De gemiddelde referentiesnelheid ligt op 6,30 m/s. Op hoog niveau liggen de snelheden tussen 13,30 en 13,86 m/s. De gemiddelde referentiesnelheid bedraagt 13,46 m/s.

Bij de berekening van de z-scores voor snelheidsmeting komt een absolute z-score van 2 overeen met de maximale toegestane afwijking van **14%-0,53*ref. snelheid** ten opzichte van de referentiewaarde.

Samengevat kan besloten worden dat:

Voor de standaard of L-pitotbuizen lage snelheid

- Twee labo's een waarde die meer dan 5 % afweek rapporteerden;
- 13 resultaten minder dan 3% afweken;
- 10 resultaten 2 % of minder van de aangeboden snelheid afweken;
- er drie uitschieters zijn (labo 223, 428 en 446);
- de gemiddelde afwijking bedraagt -1,39% met uitschieters en -0,62% zonder uitschieters.

Er is één labo met een absolute z-score >2 en ≤ 3 (Labo 428).

Er zijn geen labo's met een absolute z-score >3 .

De **totale meetonzekerheid**, uitgedrukt als $2s_D$, bedraagt 0,18 m/s of 2,75 % van de gemiddelde referentiewaarde.

Voor de snelheidsmeting laag met een standaardpitotbuis werd **geen significante systematische fout** vastgesteld vermits de absolute waarde van $\bar{z} = 0,0062$ kleiner is dan

$$2 \frac{s_D}{\sqrt{n}} = 0,0076.$$

Voor de S-pitotbuizen lage snelheid

- twee labo's een waarde rapporteerden die meer dan 10% afweek (Labo 223 en 551);
- 15 van de 21 resultaten weken minder dan 5% af;
- 11 resultaten 3 % of minder van de aangeboden snelheid afweken
- er is 1 uitschieter (labo 223);
- de gemiddelde afwijking 1,72% bedraagt met uitschieter en 0,40% zonder uitschieters.

Er zijn geen labo's met een absolute z-score >2 en ≤ 3 .

Er is één labo met een absolute z-score >3 (Labo 223).

De **totale meetonzekerheid** uitgedrukt als $2s_D$ bedraagt 0,57 m/s of 8,86% van de gemiddelde referentiewaarde.

Bij de snelheidsmeting hoog met een s-pitotbuis werd **geen significante systematische**

fout geconstateerd omdat de absolute waarde van $\bar{z} = 0,004$ kleiner is dan $2 \frac{s_D}{\sqrt{n}} = 0,020$

Voor de standaard of L-pitotbuizen hoge snelheid

- 15 van de 16 resultaten wijken minder dan 3% af;
- Er is één uitschieter (labo 446);
- de gemiddelde afwijking bedraagt -0,68% met uitschieters en -0,10% zonder uitschieters.

Er is één labo met een absolute z-score >2 en ≤ 3 (labo 446)

Er zijn geen labo's met een absolute z-score >3 .

De **totale meetonzekerheid**, uitgedrukt als $2s_D$, bedraagt 0,27 m/s of 2,02% van de gemiddelde referentiewaarde.

Voor de snelheidsmeting hoog met een standaardpitotbuis werd **geen significante systematische fout** vastgesteld vermits de absolute waarde van $\bar{z} = 0,0010$ kleiner is dan

$$2 \frac{s_D}{\sqrt{n}} = 0,0052.$$

Voor de S-pitotbuizen hoge snelheid

- Eén labo rapporteerde een waarde die meer dan 10 % afweek (labo 223)
- 19 van de 21 resultaten een afwijking hadden van minder dan 5%;
- er zijn twee uitschieters (labo 223 en 446);
- de gemiddelde afwijking bedraagt 0,61% met uitschieter en 0,36% zonder uitschieters.

Er is één labo met een absolute z-score >2 en ≤ 3 (labo 446)

Er is één labo met een absolute z-score >3 (Labo 223).

De **totale meetonzekerheid** uitgedrukt als $2s_D$ bedraagt 0,57 m/s of 4,23% van de gemiddelde referentiewaarde.

Bij de snelheidsmeting hoog met een s-pitotbuis werd **geen significante systematische fout** geconstateerd omdat de absolute waarde van $\bar{z} = 0,0036$ kleiner is dan $2 \frac{s_D}{\sqrt{n}} = 0,0097$.

4.2.1.4 Waterbepaling

Voor de waterbepaling werd er een (gemiddelde) waterconcentratie van 9,39% aangeboden. Het aantal deelnemers bedraagt 20. Er zijn geen uitschieters.

De gemiddelde relatieve afwijking bedraagt -2,19.

De resultaten kunnen samengevat worden als volgt:

- 18 labo's vertoonden afwijkingen van minder dan 10%;
- 16 deelnemers hadden afwijkingen van minder dan 5%;
- voor 11 deelnemers was de afwijking kleiner dan 3%.

Bij de berekening van de z-scores voor de waterbepaling komt een absolute z-score van 2 overeen met de maximale toegestane afwijking van **10%** ten opzichte van de referentiewaarde.

Er zijn twee labo's met een absolute z-score >2 en ≤ 3 (Labo's 339 en 772).

Er zijn geen labo's met een absolute z-score >3 .

Op basis van vergelijking [1] en de bekomen meetwaarden wordt de **totale meetonzekerheid** uitgedrukt als $2s_D$ berekend. Deze bedraagt 8,36% relatief op een (gemiddelde) referentiewaarde van 9,39 vol% of 0,79 vol%.

Uit de waarden voor de absolute waarde voor $\bar{z} = 0,022$ en $2 \frac{s_D}{\sqrt{n}} = 0,019$ kan besloten worden dat er voor de totale groep van de labo's **een significante systematische fout** optreedt bij de waterbepaling.

4.3 LABS2021-3 Stof

Aan de ringtest LABS2021-3 "Stofweging" namen in het totaal 20 labo's deel.

Bij de berekening van de z-score voor de belading van stoffilters komt een absolute z-score van 2 overeen met de maximale toegestane afwijking t.o.v. de referentiewaarde van 7,5 % voor de lage stofgehalten en 5% voor de hoge gehalten. Ook voor deelnemers die erkend zijn voor VLAREL pakket L.16 (*keuring en kalibratie van vast opgestelde apparatuur voor metingen en bemonsteringen in emissies*) bedraagt de toegestane afwijking 7,5% voor de lage gehalten (<20 mg/Nm³) en 5% voor de hoge gehalten (≥20 mg/Nm³).

Voor de ringtest LABS2021-3 worden per set van 5 de 3 filters met de hoogste belading meegenomen in de verwerking en beoordeling.

Om een schatting te maken van de **uitgebreide meetonzekerheid** werd een dekkingsfactor van 2 toegepast op de standaardafwijking tegenover de referentiewaarde s_D volgens onderstaande vergelijking en na verwerping van de uitschieters

$$s_D = \sqrt{\frac{1}{n-1} \left[\sum_{i=1}^n z_i^2 - \frac{1}{n} \left(\sum_{i=1}^n z_i \right)^2 \right]} \quad [1]$$

met

- s_D de standaarddeviatie van de meetwaarden x_i t.o.v. de referentiewaarden y_i
- $z_i = (x_i - y_i)/y_i$ is het relatieve verschil tussen de koppels meetwaarden
- n is het aantal vergelijkende metingen

Naast een berekening van de totale meetonzekerheid werd eveneens voor elke parameter nagegaan of er een **significante systematische fout** optreedt. Als criterium werd hiervoor beroep gedaan op het resultaat van de vergelijking tussen de waarden van $2 \frac{s_D}{\sqrt{n}}$ [2] en

$\bar{z} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n z_i$ [3]. Wanneer $\bar{z} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n z_i$ in absolute waarde groter of gelijk is aan $2 \frac{s_D}{\sqrt{n}}$ mag besloten worden dat er een significante systematische fout aanwezig is.

4.3.1 Lage stofconcentraties

KCl laag

Voor de belading van stoffilters met KCl (lage concentratie) werd er geen resultaat gerapporteerd met een afwijking van meer dan 7,5 % t.o.v. de referentiewaarde. Er zijn geen uitschieters.

18 van de 21 resultaten hebben een afwijking lager dan 3%. De gemiddelde relatieve afwijking bedraagt -0,03%.

Op basis van vergelijking [1] en de bekomen meetwaarden wordt de **totale meetonzekerheid** berekend. Deze bedraagt 3,36% relatief op een gemiddelde referentiewaarde van 6,67 mg of 0,22 mg.

Uit de waarden voor de absolute waarde voor $\bar{z} = 0,0003$ en $2 \frac{s_D}{\sqrt{n}} = 0,0073$ kan besloten worden dat er voor de totale groep van de labo's **een significante systematische fout** optreedt.

KNO₃ laag

Voor de belading van stoffilters met KNO₃ (lage concentratie) werden er geen resultaten gerapporteerd met een afwijking van meer dan 7,5 % t.o.v. de referentiewaarde. Er is één uitschieter (labo 904).

20 van de 21 resultaten hebben een afwijking lager dan 5%. De gemiddelde relatieve afwijking bedraagt 0,25% met uitschieter en 0,53% zonder uitschieter.

Op basis van vergelijking [1] en de bekomen meetwaarden wordt de **totale meetonzekerheid** berekend. Deze bedraagt 1,75% relatief op een gemiddelde referentiewaarde van 13,11 mg of 0,23 mg.

Uit de waarden voor de absolute waarde voor $\bar{z} = 0,0053$ en $2 \frac{s_D}{\sqrt{n}} = 0,0039$ kan besloten worden dat er voor de totale groep van de labo's **een significante systematische fout** optreedt.

(NH₄)₂SO₄ laag

Voor de belading van stoffilters met (NH₄)₂SO₄ (lage concentratie) werd er één resultaat gerapporteerd met een afwijking van meer dan 7,5% t.o.v. de referentiewaarde (Labo 904). Er zijn geen uitschieters.

19 resultaten hebben een afwijking lager dan 5%. De gemiddelde relatieve afwijking bedraagt 0,59%.

Op basis van vergelijking [1] en de bekomen meetwaarden wordt de **totale meetonzekerheid** berekend. Deze bedraagt 6,85% relatief op een gemiddelde referentiewaarde van 20,56 mg of 1,41mg.

Uit de waarden voor de absolute waarde voor $\bar{z} = 0,0059$ en $2 \frac{s_D}{\sqrt{n}} = 0,0149$ kan besloten worden dat er voor de totale groep van de labo's **geen significante systematische fout** optreedt.

4.3.2 Hoge stofconcentraties

KCl hoog

Voor de belading van stoffilters met KCl (hoge concentratie) zijn er geen labo's met een afwijking van meer dan 5 % t.o.v. de referentiewaarde. Er zijn 5 uitschieters (labo's 225, 295, 509, 591 en 904).

19 resultaten hebben een afwijking lager dan 2%. De gemiddelde relatieve afwijking bedraagt -0,11% met uitschieters en 0,28% zonder uitschieters.

Op basis van vergelijking [1] en de bekomen meetwaarden wordt de **totale meetonzekerheid** berekend. Deze bedraagt 0,23% relatief op een gemiddelde referentiewaarde van 85,94 mg of 0,20 mg.

Uit de waarden voor de absolute waarde voor $\bar{z} = 0,0028$ en $2 \frac{s_D}{\sqrt{n}} = 0,0006$ kan besloten worden dat er voor de totale groep van de labo's **een significante systematische fout** optreedt.

KNO₃ hoog

Voor de belading van stoffilters met KNO₃ (hoge concentratie) zijn er geen labo's met een afwijking van meer dan 5 % t.o.v. de referentiewaarde.

19 van de 21 resultaten hebben een afwijking lager dan 2%. Er zijn 5 uitschieters (labo's 225, 295, 509, 591 en 904).

De gemiddelde relatieve afwijking bedraagt -0,11% met uitschieters en 0,38% zonder uitschieters.

Op basis van vergelijking [1] en de bekomen meetwaarden wordt de **totale meetonzekerheid** berekend. Deze bedraagt 0,35% relatief op een gemiddelde referentiewaarde van 117,09 mg of 0,41 mg.

Uit de waarden voor de absolute waarde voor $\bar{z} = 0,0038$ en $2 \frac{s_D}{\sqrt{n}} = 0,0009$ kan besloten worden dat er voor de totale groep van de labo's **een significante systematische fout** optreedt.

(NH₄)₂SO₄ hoog

Voor de belading van stoffilters met (NH₄)₂SO₄ (hoge concentratie) is er één labo met een afwijking van meer dan 5% t.o.v. de referentiewaarde (labo 591).

14 van de 21 resultaten hebben een afwijking lager dan 2%. Er zijn geen uitschieters. De gemiddelde relatieve afwijking bedraagt 0,63%.

Op basis van vergelijking [1] en de bekomen meetwaarden wordt de **totale meetonzekerheid** berekend. Deze bedraagt 4,08% relatief op een gemiddelde referentiewaarde van 196,04 mg of 8,0 mg.

Uit de waarden voor de absolute waarde voor $\bar{z} = 0,0063$ en $2 \frac{s_D}{\sqrt{n}} = 0,0089$ kan besloten worden dat er voor de totale groep van de labo's **geen significante systematische fout** optreedt.

Blanco's

Bij elke set filters werd 1 filter met UPW beladen en bleef 1 filter onaangeroerd. Deze beide filters fungeren als blanco's. Er zijn geen labo's die hogere waarden rapporteerden voor deze blanco's.

4.3.3 Besluit stofbelading

De overall gemiddelde afwijking zonder uitschieters voor de lage stofbeladingen bedraagt -0,32%; voor de hoge stofbeladingen bedraagt deze 0,13%.

Er zijn 2 labo's met een absolute z-score >2 en ≤3 (labo 591 en 904)

Er zijn geen labo's met een absolute z-score >3.

Voor de deelnemers die erkend zijn voor Vlarel pakket L.16.2 zijn er geen labo's met een absolute z-score >2 en ≤ 3 .

4.4 LABS2021-4 De continue meting van organische componenten in emissies met totaal koolwaterstofmonitoren

Negentien labo's namen deel aan de ringtest continue meting van organische componenten in emissies met totaal koolwaterstofmonitoren. In totaal werden dertien stappen aangeboden van telkens 10 minuten.

Voor de pakketbeoordeling worden enkel de propaanstappen 1, 2, 3 en 13 meegenomen. Bij de berekening van de z-scores voor totaal koolwaterstoffen komt een absolute z-score van 2 overeen met de maximale toegestane afwijking van 10 % ten opzichte van de referentiewaarde voor de stappen 1, 2, 3 en 13.

Eén labo (Labo 928) heeft voor stappen 1, 2 en 3 een absolute z-score >3 .

Labo 585 heeft voor stap 3 een absolute z-score >2 en ≤ 3 .

De relatieve respons factoren (RRF) van de deelnemende labo's worden informatief weergegeven in bijlage LABS2021-4 Deel 3.

4.4.1 Besluit totaal koolwaterstoffen

Voor de stappen 1, 2, 3 en 13 is er één labo (928) met absolute z-scores > 3 , één labo heeft een absolute z-score >2 en ≤ 3 (labo 585).

Voor deelnemers die erkend zijn voor Vlarel pakket L.16.3.1 zijn er geen labo's met een absolute z-score groter dan 2.

4.5 LABS2021-5 Anorganische afgassen

Aan de ringtest anorganische afgassen namen in totaal 19 labo's deel.

Tijdens de ringtest werden er negen referentie-afgassen ter bemonstering aangeboden. De negen mengsels bevatten componenten met constante concentraties. Van deze negen stappen waren er vier 'kalibratiestappen' met één component in N_2 of lucht ($< 0,3$ vol% vocht absoluut); één kalibratiestap (SO_2) bevatte een bevochtigd dragergas. Vijf stappen bevatten meerdere componenten waarvan twee stappen deze bevatten in een bevochtigd dragergas.

Voor de berekening van de z-scores komt voor de anorganische afgassen CO, NO_x en CO_2 een absolute z-score van 2 overeen met de maximaal toegestane afwijking van 10%, voor SO_2 een absolute z-score van 2 overeen met een toegestane afwijking van 15%.

behalve indien voor de parameters SO_2 en NO_x de referentieconcentratie lager is dan 50 mg/Nm^3 , dan wordt de standaardafwijking van de dataset van de erkende labo's genomen

met een minimum van 7,5% voor SO₂ en 5% voor NO_x; te verdubbelen om tot de toegestane afwijking te komen.

Voor zuurstof komt een absolute z-score van 2 overeen met een afwijking van 0,3 vol% absoluut.

Met betrekking tot de nauwkeurigheid van de uitgevoerde afgasmetingen zijn volgende zaken vastgesteld:

CO

- In geen enkele stap heeft een labo een absolute z-score > 2.

SO₂

- In de droge kalibratiestap (stap 4) is er 1 labo met een absolute z-score >2 en ≤3 (labo 807).
- In de vochtige kalibratiestap (stap 5) is er 1 labo met een absolute z-score >2 en ≤3 (labo 807).
- In stap 7 en 8 (droge mengstapen) zijn er geen labo's met een absolute z-score >2.
- In stap 9 (vochtige mengstap) is er 1 labo met een absolute z-score >2 en ≤3 (labo's 644).

NO_x

- In stap 1 (droge NO₂ kalibratiestap) zijn er 2 labo's met een absolute z-score >2 en ≤3 (labo's 139 en 928). Er zijn 7 labo's (labo's 509, 512, 551, 585, 689, 744 en 807) met een absolute z-score >3.
- In stap 2 (vochtige stap enkel NO_x) is er 1 labo met een absolute z-score >3 (labo 904).
- In stap 3 (droge mengstap) zijn er 3 labo's met een absolute z-score >2 en ≤3 (labo's 509, 744 en 904).
- In stap 7 (droge mengstap) zijn er 6 labo's met een absolute z-score >2 en ≤3 (labo's 139, 223, 428, 509, 585 en 904). Eén labo heeft een absolute z-score >3 (labo 744).
- In stappen 8 en 9 (respectievelijk droge en vochtige mengstap) zijn er geen labo's met een absolute z-score >2 en ≤3.

O₂

- Er is geen kalibratiestap aangeboden.
- Er zijn geen labo's met een z-score >2.

CO₂

- Er is geen kalibratiestap aangeboden.
- In geen enkele stap heeft een labo een absolute z-score > 2.

Voor deelnemers die erkend zijn voor VLAREL pakket L.16.1 (*keuring en kalibratie van vast opgestelde apparatuur voor metingen en bemonsteringen in emissies*) zijn de toegestane afwijkingen dezelve.

4.6 LABS2021-6 natchemische bepaling van SO_x

Zestien laboratoria hebben deelgenomen aan de ringtest gasvormig ammoniak. Bij de ringtest werden drie stalen als halfuurgemiddelde aangeboden. Voor de berekening van de z-scores komt een absolute z-score van 2 overeen met de maximaal toegestane afwijking van 20%.

In onderstaande tabel 7 worden de referentiewaarden weergegeven.

Tabel 7: Referentieconcentraties SO_x van de verschillende stappen, uitgedrukt in mg/Nm³, bij 0°C en 1013 mbar, droog gas.

	Concentratie in mg/Nm ³
Stap 1	181
Stap 2	336
Stap 3	54,9

4.6.1 Beoordeling ringtest LABS2021-6 natchemische bepaling van SO_x

Over de resultaten van de ringtest kunnen volgende besluiten getrokken worden:

- op de in totaal 48 resultaten waarvoor er een criterium werd gegeven (3 stappen, 16 labo's per stap) zijn 2 resultaten met een absolute z-score >2 ten opzichte van de referentiewaarde (labo 585).
- de afwijkingen van de gemiddelde waarden t.o.v. de referentiewaarden bedragen respectievelijk -4,1%, -4,8% en -3,8% voor respectievelijk stappen 1, 2 en 3.

s

Voor deelnemers die erkend zijn voor VLAREL pakket L.16.1.7 (keuring en kalibratie van vast opgestelde apparatuur voor metingen en bemonsteringen in emissies) bedraagt voor SO_x de toegestane afwijking 20%. Van de deelnemers die erkend zijn voor dit Vlarel pakket zijn er geen labo's met een absolute z-score >2.

G. Otten
Projectenmanager

Guido Lenaers
Coördinator

Deel 2: Resultaten per labo voor de ringtesten LABS2021-1, LABS2021-2, LABS2021-3, LABS2021-4, LABS2021-5 en LABS2021-6

Zie bijgevoegde file 'LABS2021-1Deel2.xlsx'
Zie bijgevoegde file 'LABS2021-2345Deel2.xlsx'
Zie bijgevoegde file 'LABS2021-6Deel2.xlsx'

Deel 3: Resultaten per parameter voor de ringtesten LABS2021-1, LABS2021-4, LABS2021-5 en LABS2021-6

Zie bijgevoegde file 'LABS2021-1Deel3.xlsx'
Zie bijgevoegde file 'LABS2021-4Deel3.xlsx'
Zie bijgevoegde file 'LABS2021-5Deel3.xlsx'
Zie bijgevoegde file 'LABS2021-6Deel3.xlsx'

Deel 4: Resultaten per parameter voor LABS2021-2 en LABS2021-3

Zie bijgevoegde file 'LABS2021-2,3Deel4.xlsx'

Referenties

- (1): Development and performance characteristics of a capillary dosage unit with in situ weight sensor for the preparation of known amounts of gaseous VOC's in air.
E. Goelen, M. Lambrechts, F. Geyskens and T. Rymen, Intern. J. Environ. Anal. Chem., Vol 47, pp 217-225, 1992

BIJLAGEN**Bijlage 1: Lijst met technisch verantwoordelijken**

LABS2021	Technisch verantwoordelijken
LABS2021-1	Frederick Maes
LABS2021-2	Bart Baeyens, Rob Brabers
LABS2021-3	Jef Daems
LABS2021-4	Frederick Maes
LABS2021-5	Frederick Maes
LABS2021-6	Rob Brabers
Dataverwerking	Bart Baeyens, Toon de Ceuster

Bijlage 2: Uitnodiging

1. IDENTIFICATIE

1.1 Opdrachtgever

Vlaamse overheid
Departement Omgeving
Afdeling Gebiedsontwikkeling, Omgevingsplanning en –projecten (GOP)
Koning Albert II-laan 20, bus 8
1000 Brussel

Contactpersoon in verband met de erkenning: Griet Schockaert (02 553 27 64 - griet.schockaert@vlaanderen.be)

1.2 Opdrachtuitvoerder(s)

- erkend zijn of wensen te worden als laboratorium in de discipline lucht volgens het besluit van de Vlaamse Regering van 19 november 2010 tot vaststelling van het Vlaams reglement inzake erkenningen met betrekking tot het leefmilieu (VLAREL);
- op vrijwillige basis wensen deel te nemen.

Voor de laboratoria die op vrijwillige basis wensen deel te nemen, geldt dat indien er meer deelnemers zijn dan vrije plaatsen op de betreffende ringleidingen, de labo's die eerst inschrijven de voorkeur krijgen. Verder wordt er ook voorrang verleend aan de erkende en kandidaat-erkende labo's.

1.3 Coördinatie (ringtestorganisator)

VITO

De verschillende ringtesten worden sinds 2020 aangeboden op een nieuwe locatie:

Gebouw TEH (Technologiehuis)

Vlasmeer 5

2400 Mol

Verantwoordelijken:

TVP (technisch verantwoordelijk voor de proefobjecten): Frederick Maes

C&A (contactpersoon en administratief medewerker): Bart Baeyens

MDV (medewerker dataverwerking): Bart Baeyens en Toon De Ceuster

COR (coördinator van het proefschema): Guido Lenaers

Coördinatie technische advisering erkenningen: Hilde Van den Broeck

2. BESCHRIJVEND GEDEELTE

2.1 Beschrijving

In opdracht van het Departement Omgeving organiseert VITO jaarlijk de LABS-ringtest. LABS staat voor LuchtAnalyse en BemonsteringsSchema. Deze ringtest omvat een aantal parameterpakketten binnen het domein Lucht.

VITO is als organisator van proficiency testen geaccrediteerd volgens de NBN EN ISO/IEC 17043:2010 norm (BELAC-certificaat nr. 045-PT). Het actuele toepassingsgebied van dit certificaat is beschikbaar via https://esites.vito.be/sites/reflabos/ree/Online%20documenten/BELAC_toepassingsgebied_ISO_17043.pdf

Specifiek gaat het over volgende scope ;

Monsters	Onderzochte eigenschappen	Domein	Uitgevoerd vanuit volgende activiteiten
Dynamisch gegenereerde gasmengsels	Continue meting van O ₂ , CO, CO ₂ , SO ₂ en NO _x Bereik: O ₂ : 0 - 20,95 % CO: 10 - 1000 mg/Nm ³ CO ₂ : 0,5 - 10 vol% SO ₂ : 20 - 1500 mg/Nm ³ NO _x : 5 - 1500 mg/Nm ³ (uitgedrukt als mg NO ₂)	Lucht – monsternamen en chemische analyse	Site Vlasmeeer

Departement Omgeving/VITO ringtesten lucht LABS 2021

2.2 Doelstelling

- Een uniforme kwaliteitscontrole uitvoeren van kandidaat-erkende en erkende laboratoria in de discipline lucht (derdelijnscontrole).

Overeenkomstig artikel 25, eerste lid, van het VLAREL moet een labo om een erkenning voor een pakket te kunnen bekomen, beschikken over een gunstige beoordeling van VITO, gegeven op basis van de evaluatie van een ringtest of technische proef.

Overeenkomstig artikel 34, §1, van het VLAREL moet het nemen van monsters en het uitvoeren van metingen, beproevingen en analyses waarvoor een laboratorium erkend is op een kwalitatief goede wijze verlopen. Eén van de verplichtingen van een erkend laboratorium is de deelname aan de controle op de kwaliteit van de monsternemingen, beproevingen, metingen en analyses waarvoor het laboratorium erkend is, georganiseerd door de afdeling GOP van het Departement Omgeving (artikel 44 VLAREL). De afdeling GOP laat zich voor die controle bijstaan door VITO.

Deze ringtest laat de deelnemende laboratoria toe de kwaliteit van de uitgevoerde bemonsteringen en analyses aan te tonen. Hierdoor kunnen eventuele afwijkingen opgespoord worden en kunnen er aldus de nodige corrigerende maatregelen getroffen worden. Afwijkingen kunnen onder meer bestaan in het niet voldoen aan bepaalde prestatie-eisen uit de regelgeving, in het significant minder goed presteren dan de overige erkende laboratoria, Bij ernstige tekortkomingen van een erkend laboratorium kan de overheid de nodige maatregelen treffen (bv. inzetten van procedure tot schorsing van de erkenning).

Van de erkende en kandidaat-erkende laboratoria wordt verwacht dat zij de staalnames en monsters van ringtesten met dezelfde methoden en voorzorgen behandelen als routinemonsters (bv. geen gebruik van referentie-apparatuur, geen rapportering van een gemiddelde waarde indien niet gebruikelijk voor routinemonsters, geen strengere criteria voor vrijgave van resultaten van ringtesten, ...). Tijdens audits en/of via het opvragen van ruwe/verwerkte data kan dit steekproefsgewijs geverifieerd worden.

Laboratoria kunnen ook vrijwillig deelnemen aan deze ringtest. Aan laboratoria die op vrijwillige basis deelnemen, worden geen ruwe/verwerkte data opgevraagd.

- Het signaleren van algemene methodologische problemen bij de erkende laboratoria.

Verder kunnen de ringtestresultaten ook aangewend worden om algemene methodologische problemen bij de erkende laboratoria te signaleren. Desgevallend zal het referentielaboratorium de problematiek nader onderzoeken en, eventueel via de werkgroep met de erkende laboratoria, streven naar het optimaliseren van bestaande en/of ontwikkelen van nieuwe analysemethoden.

2.3 Contactpersoon VITO

Met betrekking tot de praktische uitvoering van de Departement Omgeving/VITO ringtesten lucht (LABS 2021), of indien u vragen of problemen heeft hieromtrent, kan steeds contact opgenomen worden met:

VITO

Unit Health – luchtkwaliteitsmetingen
Vlasmeer 5, B-2400 Mol

e-mail : bart.baeyens@vito.be
tel: 014 33 53 83 (Bart Baeyens)
014 33 53 85 (Guido Lenaers)

2.4 Programma 2021

In 2021 gaan de ringtesten door op **woensdag 22 september en donderdag 23 september**.

In de volgende tabel wordt een overzicht gegeven van de parameters die in 2021 aangeboden worden. In de tabel wordt eveneens de link gelegd tussen de erkenningspakketten conform VLAREL.

De kostenbijdrage in de kolom ‘kostenbijdrage erkende laboratoria’ in onderstaande tabel geldt voor laboratoria die voor de betreffende pakketten Lucht erkend zijn en wensen te blijven.

Laboratoria die een uitbreiding van hun huidige erkenning in de discipline lucht wensen kunnen in 2021 gratis deelnemen aan de ringtest voor de betreffende pakketten, op voorwaarde dat ze nog niet eerder gratis deelgenomen hebben voor de betreffende pakketten en dat ze hun intentie tot het behalen van de erkenning voor de betreffende pakketten melden aan VITO vóór de einddatum van de inschrijvingsperiode van de ringtesten (03/09/2021).

Ook laboratoria die nog niet erkend zijn in de discipline lucht en die hun intentie tot het behalen van de erkenning voor één of meerdere pakketten melden aan VITO vóór de einddatum van de inschrijvingsperiode van de ringtesten (03/09/2021), kunnen voor de pakketten van de gewenste erkenning gratis deelnemen aan de ringtest op voorwaarde dat ze nog niet eerder gratis deelgenomen hebben voor de betreffende pakketten.

Indien het laboratorium in het verleden reeds kosteloos heeft deelgenomen in het kader van een erkenningsaanvraag zullen bij een nieuwe deelname voor het behalen van de erkenning dezelfde deelnamekosten als de kosten bij vrijwillige deelname aangerekend worden.

Laboratoria die niet aan VITO gemeld hebben dat ze de erkenning voor de betreffende parameterpakketten wensen te behalen en dus vrijwillig deelnemen, bv. in het kader van interne kwaliteitszorg, dienen de volledige kosten te betalen, zoals weergegeven in de kolom ‘kosten vrijwillige deelname’.

Bij annulering van de deelname aan één of meerdere pakketten op minder dan 10 werkdagen vóór de distributiedatum, wordt de volledige kostprijs in rekening gebracht. Bij vroeger annuleren wordt een administratiekost van 250 euro (excl. BTW) gefactureerd.

Departement Omgeving/VITO ringtesten lucht LABS 2021

Pakket (conform VLAREL)	Parameters	Distributiedatum	Kostenbijdrage erkende laboratoria (EUR, excl. BTW)	Kosten vrijwillige deelname (EUR, excl. BTW)
L.2	LABS 2021-2: bepaling van de fysische parameters in emissies	22/09/2021 en 23/09/2021	830	1660
L.16.1.1	LABS 2021-3: stofweging		600	1200
L.16.1.2	LABS 2021-4: continue meting van vluchtige organische stoffen op emissieniveau met totaal koolwaterstofmonitoren		830	1660
L.16.1.3				
L.16.1.4				
L.16.2 L.16.3.1	LABS 2021-5: bemonstering en analyse van de anorganische parameters (O ₂ , CO, CO ₂ , SO ₂ , NO _x) in afgassen		870	1740
L.3	LABS 2021-2: bepaling van de fysische parameters in emissies	22/09/2021 en 23/09/2021	830	1660
	LABS 2021-3: stofweging		600	1200
	LABS 2021-5: bemonstering en analyse van de anorganische parameters (O ₂ , CO, CO ₂ , SO ₂ , NO _x) in afgassen		870	1740
L.5.2	LABS 2021-6: natchemische bepaling van zwaveloxiden SO _x	23/09/2021	650	1300
L.6 L.7.4	LABS 2021-1: identificatie en kwantitatieve bepaling van organische componenten in emissies	22/09/2021	990	1980
+ vaste kost per labo voor inschrijving DO/VITO ringtesten lucht (LABS 2021) onafhankelijk van aantal parameterpakketten			330	660

2.5 Verloop van de ringtest

LABS 2021-1

Tijdens de ringtest **identificatie en kwantitatieve bepaling van organische componenten in emissies (woensdag 22 september van 10u30-11u00)** wordt een afgas aangeboden met organische componenten op emissieniveau in een glazen distributieleiding die voorzien is van de nodige staalnamepunten. De verbinding met de leiding dient door de labo's zelf gerealiseerd te worden. Dit gebeurt d.m.v. een vrouwelijk stuk (Rotulex 19/9) met een bevestigingsklem (690-23) en een dichting (690-03).

Uit onderstaande lijst van componenten wordt er een selectie gemaakt van een aantal componenten die dienen geïdentificeerd en gekwantificeerd te worden.

In het aangeboden afgas kan tot 2% vocht voorkomen. Een component wordt beschouwd als zijnde aanwezig indien de concentratie groter is dan 0,1 maal de algemene emissiegrenswaarde (cfr. bijlage 4.4.2. van Vlarem II).

De bemonsteringsperiode is beperkt tot 30 minuten, waarbij ieder labo verplicht is om gedurende heel deze periode te bemonsteren. Er wordt nog een invulformulier bezorgd waarbij dient aangegeven te worden op welk adsorbens er wordt bemonsterd en met welk solvent gedesorbeerd wordt. Bedoeling is uiteraard om dezelfde methodes te gebruiken dan tijdens veldmetingen. Hierop zal toegezien worden tijdens audits. Voor **elke methode** mogen er **maximaal 2 stalen** bemonsterd worden, dus voor drie methodes mogen er 6 stalen genomen worden, allen simultaan in die periode van 30 minuten.

De resultaten dienen ons uiterlijk op 15 oktober 2021 te bereiken (zie 2.10).

Voor bijkomende inlichtingen kan u contact opnemen met Frederick Maes (telnr. 014 33 69 61).

Departement Omgeving/VITO ringtesten lucht LABS 2021

Componenten uit het erkenningenpakket L.6 volgens VLAREL

1. Aromatische koolwaterstoffen

Benzeen
Isopropenylbenzeen (alfa-methylstyreen)
Isopropylbenzeen (cumeen)
Styreen
Tolueen
Trimethylbenzeen (som van 1,2,3-tmb;
1,2,4-tmb en 1,3,5-tmb)
Xyleen (som van o-xyleen, m-xyleen en p-
xyleen)
Chloorbenzeen
Ethylbenzeen

2. Alifatische halogeenkoolwaterstoffen

Tetrachloorethyleen
1,1,2-trichloorethaan
1,1,1-trichloorethaan
Tetrachloormethaan
1,2-dibroommethaan
Trichloorethyleen
Trichloormethaan
1,2-dichloorethaan
Dichloormethaan
2-chloorpropaan
1,1-dichlooretheen

3. Esters

Methylacetaat
Vinylacetaat
Butylacetaat
(som van iso-butylacetaat,
n-butylacetaat en t-butylacetaat)
Ethylacetaat
Methylacrylaat
Ethylacrylaat

4. Ketonen

Cyclohexanon
2,6-dimethylheptaan-4-on
Methylcyclohexanon
Aceton
2-butanon
4-methyl-2-pentanon

5. Ethers

1,4-dioxaan
Tetrahydrofuraan
Di-n-buthylether
Di-ethylether
Di-isopropylether

6. Alcoholen

Alkylalcoholen (C2-C8)
Furfurylalcohol

De ringtest voor de fysische parameters **temperatuur, druk, volume en watergehalte** zal doorgaan op **zowel woensdag 22 als op donderdag 23 september 2021 van 8.00 tot 18.00 uur.**

Van de laboratoria wordt verwacht dat zij de volgende metingen uitvoeren:

- Bepaling van een afgastemperatuur, gelegen in de range van 50 tot 200°C. Voor deze bepaling wordt een periode van 10 minuten voorzien. Speciale voorzieningen inzake aansluiting van de meetapparatuur zijn niet van toepassing. De temperatuursensor mag op een pitotbuis gemonteerd zijn. Combinaties op stofsonde met in-stack filterhuis zijn niet mogelijk tenzij het filterhuis verwijderd wordt.
- Twee snelheidsmetingen met gassnelheden in de orde van grootte van 4 m/s tot 20 m/s. Hierbij dient rekening gehouden te worden met een doorsnede van de meetopening van ± 4 cm. De duur van de meting wordt geschat op tweemaal 10 minuten. Labo's die over meerdere meetwagens beschikken moeten met evenveel pitotsondes deelnemen. Erkende en kandidaat-erkende labo's die zowel standaard- als s-pitotbuizen gebruiken, moeten van allebei een exemplaar meebrengen. Het totaal aantal pitot-buizen wordt beperkt tot 3. Zie eveneens 2.6 'Rotatie van apparatuur'.
- Bepaling van een volume in de orde van grootte van 100 l. Hiervoor moet door de deelnemers de mogelijkheid voorzien worden om de meetapparatuur te koppelen aan een slangenpilaar met een uitwendige diameter van 6 mm (bv. siliconenleiding met een inwendige diameter van 6 mm). Voor deze proef wordt een totaalduur van 20 minuten per deelnemer voorzien.
- Eén waterbepaling waarbij een constant watergehalte gegenereerd wordt gelegen in een range van 5 tot 15%. De duur van de individuele bemonstering mag door het desbetreffende laboratorium zelf bepaald worden, maar dient conform de norm EN 14790 minimaal 30 min. te bedragen. De aansluiting van de meetapparatuur op de leiding gebeurt via een koppeling type GL18.

Bij de verschillende testen dienen de deelnemers gebruik te maken van de operationele meetapparatuur die zij op locatie toepassen (geen referentie- of kalibratietoestellen). Voor de volumetest wordt hierbij verwezen naar een operationele opstelling die gebruikt wordt voor de natchemische bemonstering van HF, SO₂ e.d., **met twee wasflessen met water** als eerste element van de trein. Met de laboratoria die geen erkenning voor natchemische proeven bezitten, kan individueel een alternatieve opstelling afgesproken worden.

De ringtesten voor fysische parameters worden simultaan georganiseerd met de andere ringtesten. De verschillende metingen kunnen in principe door één persoon worden uitgevoerd en gaan door in het gebouw TEH.

We wijzen u erop dat de resultaten van deze ringtest onmiddellijk na de test moeten afgegeven worden. Daarna heeft u nog tot 15 oktober 2021 de tijd om eventuele correcties aan te geven in de verplichte elektronische rapportering (zie 2.10).

Bij het opstellen van een tijdschema voor de ringtest "fysische parameters" is het noodzakelijk dat de deelnemende laboratoria die niet in de mogelijkheid zijn de verschillende ringtesten gelijktijdig af te werken VITO hiervan op de hoogte brengen.

Voor bijkomende inlichtingen kan u contact opnemen met Bart Baeyens (telnr. 014 33 53 83).

LABS 2021-3

Voor de ringtest **stofweging** wordt voorzien dat elk laboratorium wegingen uitvoert op één of twee sets van 5 filters. De weging op de tweede set is bijkomend voor lage stofgehaltenes (<20 mg/Nm³). Labo's die erkend zijn voor ten minste één van de VLAREL-pakketten L.2, L.3 of L.16.2 dienen wegingen voor beide sets uit te voeren.

Een gedetailleerde beschrijving van de gevolgde methode (conditionering en weging) en de gevolgde norm worden door het laboratorium toegevoegd op het invulformulier.

De ringtest stofweging verloopt als volgt:

- In een eerste fase worden de filters door het labo voorbehandeld en gewogen. De filters worden meegebracht op de dag van de ringtesten zelf en worden bezorgd aan Bart Baeyens (gebouw TEH). Mogen wij u hierbij vragen om de filters en de eventuele verpakking op een gepaste wijze te identificeren.
- Voor buitenlandse deelnemers wordt de filterbelading zo snel mogelijk voorzien op de dagen van de ringtesten zelf en op deze dagen terug bezorgd aan deze labo's. De beladen filters zijn ter beschikking vanaf 16u00.
- De filters van de overige labo's worden voor zover mogelijk ook de dagen van de ringtesten zelf terug meegegeven; in het andere geval worden ze nadien bezorgd via een taxidienst.

De resultaten dienen ons uiterlijk op 15 oktober 2021 te bereiken (zie 2.10).

Voor bijkomende inlichtingen kan u contact opnemen met Bart Baeyens (telnr. 014 33 53 83).

LABS 2021-4

Tijdens de ringtest voor de **continue meting van organische componenten in emissies met totaal koolwaterstofmonitoren (woensdag 22 september 13u30-15u45) bevindt** het testgas zich in een glazen distributieleiding die voorzien is van de nodige staalnamepunten. De verbinding van de totaal koolwaterstofmonitor met de leiding dient door de labo's zelf gerealiseerd te worden. Dit gebeurt d.m.v. een vrouwelijk stuk (Rotulex 19/9) met een bevestigingsklem (690-23) en een dichting (690-03).

Tijdens deze ringtest worden er dertien afgassen ter bemonstering aangeboden. In elk afgas dient het totaal koolwaterstofgehalte bepaald te worden. De emissies verschillen in samenstelling (organische componenten), concentratie en zuurstofgehalte. De aangeboden afgassen zijn droog. De concentraties van de organische componenten in de verschillende emissies variëren van 5 tot 200 mg C/Nm³.

Voor en na de ringtest bevindt zich nulgas (N₂) in de distributieleiding. De totaal koolwaterstofmonitoren moeten met eigen ijkgasen gekalibreerd worden.

VITO vraagt om de **totaal koolwaterstofmonitoren in het laboratorium op te stellen**. Bij de meting van koolwaterstoffen dient de lengte van de aanzuigleiding immers zo kort mogelijk gehouden te worden.

Zie eveneens 2.6 m.b.t. 'Rotatie van apparatuur'.

We wijzen u erop dat de resultaten van deze ringtest onmiddellijk na de test moeten afgegeven worden. Daarna heeft u nog tot 15 oktober 2021 de tijd om eventuele correcties aan te geven in de verplichte elektronische rapportering (zie 2.10).

Voor bijkomende inlichtingen kan u contact opnemen met Frederick Maes (telnr. 014 33 69 61).

LABS 2021-5

Bij de ringtest voor de **continue meting van anorganische afgassen (donderdag 23 september van 12u30 tot 16u00)** zullen er 9 stappen ter bemonstering worden aangeboden, al dan niet in aanwezigheid van vocht. De labo's dienen de nodige maatregelen te treffen om condensatie in de aanzuigleiding te vermijden. We vragen om aanzuigleidingen van minimaal 30 m te gebruiken.

Zie eveneens 2.6 m.b.t. 'Rotatie van apparatuur'.

In alle stappen (maximale duurtijd: 15 minuten) zijn de concentraties van de afgassen constant.

De concentraties van de aangeboden afgassen situeren zich tussen volgende grenswaarden:

- CO : 10-1000 mg/Nm³
- SO₂ : 20-1500 mg/Nm³
- NO : 20-1500 mg/Nm³ (uitgedrukt als mg NO₂)

De concentraties van de andere afgassen situeren zich tussen:

- NO₂ : 5 en 50 mg/Nm³
- CO₂ : 0,5 en 10 vol%
- H₂O : 0 en 10 vol% absoluut
- O₂ : 0 en 20,95 vol%

De verbinding van de meetapparatuur met de distributieleiding (staalnamepunten met isodraad GL 18) dient door de laboratoria zelf gerealiseerd te worden. Hiervoor dienen zij te beschikken over een holle schroefdrop voor schroefdraad GL 18 + bijhorende dichtingsring:

diam. uitw. x inw.	voor buis uitw.
Φ mm	Φ mm
16 x 6	5,5 tot 6,5
16 x 8	7,5 tot 9,0
16 x 10	9,0 tot 11,0

De voeding van ALLE meetwagens moet voldoen aan artikel 97 van het A.R.E.I.. Hou er rekening mee dat labo's die niet in regel zijn, niet mogen deelnemen aan de ringtest!

We wijzen u erop dat de resultaten van deze ringtest onmiddellijk na de test moeten afgegeven worden. Daarna heeft u nog tot 15 oktober 2021 de tijd om eventuele correcties aan te geven in de verplichte elektronische rapportering (zie 2.10). De gemeten concentraties moeten ingevuld worden in de gevraagde eenheid.

Voor verdere informatie kan u terecht bij Fredrick Maes (telnr. 014 33 69 61).

LABS 2021-6

De ringtest **natchemische bepaling van SO_x** wordt simultaan aangeboden met de ringtest voor de continue meting van anorganische afgassen (**donderdag 23 september van 12u30 tot 16u00**). **Tijdens de laatste drie stappen van deze ringtest moeten de deelnemende labo's per stap één natchemische staalname uitvoeren.** De duurtijd van deze stappen is minimaal 30 min. Voor deze natchemische bemonstering kunnen de laboratoria het materiaal opstellen in het betreffende labo.

De resultaten dienen ons uiterlijk op 15 oktober 2021 te bereiken (zie 2.10).

Voor verdere informatie kan u terecht bij Fredrick Maes (telnr. 014/336961).

De verschillende ringtesten worden sinds 2020 aangeboden op een nieuwe locatie:

Gebouw TEH (Technologiehuis)
Vlasmeer 5
2400 Mol

Alle testen gaan door in dit gebouw.

2.6 [Rotatie van apparatuur](#)

Voor erkende labo's is in 2016 gestart met een rotatie van instrumentatie. In 2021 dient er geroteerd te worden met pitotbuizen, verschildrukmanometers, FID-toestellen en opstellingen voor continue meting van anorganische afgassen voor zover er meerdere exemplaren onder erkenning ingezet worden. Op het elektronisch invulformulier (zie 2.10) dient alle gevraagde informatie m.b.t. rotatie ingevuld te worden. De rotatie zal door VITO gecontroleerd worden tijdens de ringtesten.

1. 2.7 [Rotatie van uitvoerders](#)

Voor erkende labo's is vanaf 2018 gestart met de rotatie van uitvoerders in de mate dat er meerdere bevoegde uitvoerders onder erkenning ingezet worden. Op het elektronisch invulformulier (zie 2.10) dient alle gevraagde informatie m.b.t. rotatie ingevuld te worden. De rotatie zal door VITO gecontroleerd worden tijdens de ringtesten en bij audits.

2.8 [Ringtest en veiligheid](#)

Het algemene VITO reglement voor derden en contractors wordt na inschrijving voor de ringtesten naar de deelnemers verstuurd. Hierin zijn de algemene regels opgenomen die moeten gerespecteerd worden op de VITO terreinen. Hiernaast wordt er een bijkomend document bezorgd met specifieke aandachtspunten rond het gebruik van gasflessen tijdens de ringtest (zie ook hieronder). Het naleven van deze aandachtspunten zal door VITO gecontroleerd worden tijdens de ringtesten.

In het kader van de invoering van het geïntegreerde veiligheidsmanagementsysteem op VITO zijn er toegangsvoorwaarden opgesteld die moeten nageleefd worden bij betreding van de labo's. Er wordt verwacht dat elke deelnemer die de labo's betreedt beschermende kledij (werkkledij of labojas), veiligheidsbril en veiligheidsschoenen draagt indien dit wordt aangegeven.

Extra aandacht wordt gevraagd bij het transport van gasflessen naar het labo en het gebruik van gasflessen in het labo. Er wordt verwacht dat de labo's voorzorgsmaatregelen (gaskarren, transport zonder ontspanner en met beschermkap, ...) nemen zodat gasflessen veilig getransporteerd worden en dat bij het gebruik van gasflessen in het labo de gepaste maatregelen worden genomen tegen het omvallen van gasflessen.

2.9 Methode

De toe te passen methoden zijn opgenomen in het compendium voor de monsterneming, meting en analyse van lucht, afgekort LUC. De methoden zijn terug te vinden op de website <http://www.emis.vito.be/lne-erkenningen-lucht>. Gewijzigde en nieuwe methoden zijn terug te vinden onder de kolom 'Ter info'. De inhoudelijke wijzigingen zijn terug te vinden in het document 'LUC-updates'.

Vrijwillige deelnemers -behalve zij die aan zelfcontrole doen- zijn niet verplicht de LUC-methoden toe te passen.

2.10 Rapportering

Er wordt gevraagd om voor de ringtesten LABS 2021-2, LABS 2021-4 en LABS 2021-5 de resultaten op de dag van de ringtest af te geven. Hiervoor zullen in het gebouw TEH de nodige "post"bussen voorzien worden waar u de resultaten kan deponeren.

Er wordt gevraagd deze resultaten, **ook indien er geen wijzigingen zijn**, te rapporteren via een elektronisch invulformulier, dat ter beschikking wordt gesteld in 'Robin'. Het ingevulde formulier dient binnen de vooropgestelde rapporteertermijn geüpload te worden in deze webapplicatie, samen met de resultaten van de overige ringtesten (ringtesten LABS 2021-1, LABS 2021-3 en LABS 2021-6). **De resultaten dienen ten laatste vrijdag 15 oktober 2021 doorgestuurd te worden.** Per laboratorium wordt slechts één set resultaten aanvaard, namelijk de set van het laatst doorgestuurde elektronische invulformulier.

De te gebruiken eenheden staan op het formulier vermeld. Deze kunnen om praktische redenen afwijken van de geldende regelgeving, hoewel dit zoveel mogelijk vermeden is.

Er wordt gevraagd om alle resultaten af te ronden naar drie beduidende cijfers **met uitzondering voor zuurstofgehaltes en temperatuur. Het zuurstofgehalte dient met 2 cijfers na de komma gerapporteerd te worden; de temperatuur dient met 1 cijfer na de komma gerapporteerd te worden.** Resultaten met meer beduidende cijfers worden door VITO afgerond, voorafgaand aan de verwerking.

Op het formulier dient ook alle gevraagde informatie m.b.t. rotatie en m.b.t. een analyseresultaat, zoals bv. de datum waarop de analyse gestart werd en het principe van de toegepaste methode, ingevuld te worden.

Overzicht rapporteertermijnen ringtest 2021:

Distributiedatum	Parameter	Uiterste datum voor rapportering
22 en 23/09/2021	LABS 2021-2 LABS 2021-4 LABS 2021-5	Dag van deelname + elektronische bevestiging tot 15/10/2021
	LABS 2021-1 LABS 2021-3 LABS 2021-6	Elektronische rapportering tot 15/10/2021

Na elke ringtest kan VITO een aantal parameters selecteren voor een steekproefsgewijs nazicht van de ruwe data en deze gegevens opvragen. Dit geldt niet voor vrijwillige deelnemers. Indien hieruit blijkt dat een resultaat niet volledig traceerbaar is, of niet bekomen is overeenkomstig de instructies en conform de referentiemethode, leidt dit tot een slechte beoordeling.

2.11 Parameterverwerking en parameterbeoordeling

De parameterverwerking en parameterbeoordeling voor de resultaten van de deelnemende laboratoria zal op anonieme basis gebeuren.

De parameterverwerking en parameterbeoordeling zal gebeuren met behulp van z-scores volgens een robuuste statistische methode (ISO 13528) conform bijlage 10 van het VLAREL.

De z-score wordt als volgt gedefinieerd:

$$z = (x - \mu) / \sigma$$

met:

x als de gerapporteerde meetwaarde voor de parameter

μ als de referentiewaarde voor de parameter

σ als toegewezen spreiding voor de parameter

μ is de aanmaakwaarde zoals door het referentielaboratorium bepaald.

σ is een waarde, toegewezen als de helft van de toegestane afwijking, welke rekening houdt met de prestatie-eisen in de regelgeving en in overleg met de afdeling GOP werd vastgelegd, behalve voor LABS 2021-5 waar voor de parameters SO₂ en NO_x bij concentraties beneden 50 mg/Nm³ de standaardafwijking van de dataset van de erkende labo's genomen wordt met een minimum van 7,5% voor SO₂ en 5% voor NO_x.

De toegestane afwijkingen **-opgepast gewijzigd!**- bedragen:

- voor VOC: 20 %
 - voor temperatuur: 2°C (absolute afwijking ipv %-afwijking)
 - voor volumebepaling: 5 %
 - voor waterdampgehalte: 10%
 - voor snelheid: 14%-0,53*v
 - voor stof:
 - 7,5% voor het lage gehalte (<20 mg/Nm³)
 - 5 % voor het hoge gehalte (≥20 mg/Nm³)
 - voor TOC met FID: 10% voor stappen 1, 2, 3 en 13
 - voor anorganische afgassen (componenten CO, NO_x, CO₂): 10%
 - voor anorganische afgassen (component SO₂): 15%
 - voor zuurstof: 0,3 vol% absoluut
 - voor SO_x: 20 %
- Deze toegestane afwijkingen gelden ook voor deelnemers die erkend zijn voor het VLAREL-pakket L.16 (*keuring en kalibratie van vast opgestelde apparatuur voor metingen en bemonsteringen in emissies*).

Bij de verwerking en beoordeling van de resultaten zullen voor de gemeten parameters volgende principes worden toegepast:

- absolute z-scores kleiner dan of gelijk aan 2 worden als goed beoordeeld,
- absolute z-scores groter dan 2 maar kleiner dan of gelijk aan 3 worden als twijfelachtig beoordeeld,
- absolute z-scores groter dan 3 worden als slecht beoordeeld.

2.12 Rapportering van de beoordeling naar de laboratoria

Uiterlijk 6 werkweken na de uiterste datum voor rapportering zal elk deelnemend laboratorium via e-mail een individueel rapport ontvangen met een overzicht van de eigen meetwaarden en de resultaten van de parameterbeoordeling.

Conform de bepalingen van de ISO 17043 norm kan een deelnemer bezwaar aantekenen tegen de beoordeling op parameterniveau. Het gemotiveerd bezwaar dient uiterlijk 1 week na de verspreiding van het individueel rapport aan de coördinator van het ringtestschema (ringtest@vito.be) overgemaakt te worden en zal dan als klacht behandeld worden.

VITO zal aan de afdeling GOP van het Departement Omgeving een kopie overmaken van de individuele rapporten van laboratoria die voor één of meerdere pakketten in de discipline lucht erkend zijn of erkend wensen te worden, met vrijgave van de naam van het betreffende laboratorium. De namen van labo's die op vrijwillige basis deelnemen, zullen niet aan de overheid worden overgemaakt.

Een uitgebreid rapport m.b.t. de parameterbeoordeling met onder meer een beknopte beschrijving van de generatie van de referentiestalen, de anonieme resultaten van de deelnemende labo's, een volledige statistische verwerking en interpretatie, en een bespreking van de resultaten wordt later verstuurd.

De eindbeoordeling per parameterpakket volgens bijlage 10 van het VLAREL wordt door de afdeling GOP van het Departement Omgeving gegeven.

3. **INSCHRIJVINGSMODALITEITEN**

Laboratoria die nog geen labo-account in 'Robin' hebben, dienen dit aan VITO te melden (ringtest@vito.be). Zij zullen via e-mail de uitnodiging ontvangen om zich via de webapplicatie 'Robin' te registreren als deelnemer aan de DO/VITO ringtest LABS 2021. Hierin zijn ook richtlijnen i.v.m. de verdere administratieve afhandeling van de inschrijving (facturatie, ...) opgenomen.

In 'Robin' is een tabel opgeladen waarmee de inschrijving van uw laboratorium voor een aantal pakketten reeds vooraf ingevuld wordt. Het betreft de pakketten waarvoor u - in het kader van uw erkenning - verplicht dient deel te nemen aan de ringtest. U dient de pakketten waarvoor u wenst deel te nemen te verifiëren en te vervolledigen. Indien uw labo niet wenst deel te nemen voor een pakket kan u de inschrijving voor het betreffende pakket manueel verwijderen. U dient er wel rekening mee te houden dat, bij verwijdering van de inschrijving voor een pakket waarvoor uw labo erkend is, de afdeling GOP de procedure voor het schorsen of opheffen van de erkenning voor het betreffende pakket kan starten. Indien u geen erkenning voor een bepaald pakket meer wenst, moet dit gemeld worden aan de afdeling GOP (erkenningen@vlaanderen.be).

Gelieve contact op te nemen met VITO indien u niet automatisch zou ingeschreven zijn voor pakketten waarvoor uw labo erkend is.

Wij vragen u ook om de gegevens in 'Robin' te actualiseren bv. contactpersonen te verwijderen (bv. omwille van pensionering, uitdienststreding, ...) of toe te voegen. In de webapplicatie dient aangeduid te worden voor welke distributies de opgegeven contactpersonen informatie wensen te ontvangen.

De inschrijving en keuze van de pakketten dienen **uiterlijk 3 september 2021** voltooid te zijn.

Op het ogenblik dat u een bevestigingsmail vanuit 'Robin' ontvangt is de inschrijving van uw laboratorium in orde.

Indien u problemen heeft met het gebruik van de webapplicatie, gelieve contact op te nemen met VITO:

- Els Kenis (014 33 53 88)

Bijlage 3: Lijst van de deelnemende erkende en kandidaat erkende labo's

BASF Antwerpen N.V.
Scheldelaan 600
2040 Antwerpen

Covestro NV
Scheldelaan 420
2040 Antwerpen

Eurofins GfA GmbH
Stenzelring 14b
21107 Hamburg (Duitsland)

LOVAP NV
Klaus Michael Kuehnelaan 11
2440 Geel

NORMEC-SERVACO
Vlamingstraat 19
8560 Wevelgem

SGS Belgium
Keetberglaan 4
9120 Melsele

Tauw België
Remylaan 4C box 3
3018 Wijnmaal

VITO - LKM
Boeretang 200
2400 Mol

VYNOVA Belgium
Heilig Hartlaan 21
3980 Tessenderlo